

เสียงโคกจากชายแดน: การศึกษาเพลงอาลัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในฐานะวรรณกรรมโคลงกลอนของชาวเขมรถิ่นไทย

ดิเรก หงษ์ทอง¹

Received: May 1, 2023

Revised: October 6, 2023

Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

หลังการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ในปี 2559 พลเมืองไทยหลายกลุ่มรวมถึงชาวเขมรถิ่นไทยในอีสานใต้ได้ผลิตรายการเพื่อแสดงความอาลัยต่อพระองค์ บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาเนื้อเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย จำนวน 29 เพลงที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูบดอตคอม ตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม 2559-14 ตุลาคม 2560 โดยประยุกต์ใช้งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีโคลงกลอนของจุฑาพร มีสกุล (Chatuporn, 2013) เป็นแนวทางในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย ซึ่งเป็นวรรณกรรมกลุ่มใหม่ของชนกลุ่มนี้ นำเสนอเนื้อหา 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การคร่ำครวญโศกสัลย์ต่อการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 (2) การสรรเสริญยกย่องพระองค์ (3) การบันทึกข้อมูล เหตุการณ์ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ (4) การปฏิญาณตนต่อพระองค์ และ (5) การอธิษฐานขอพรแด่พระองค์ เนื้อหาเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของวรรณคดีนิราศ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และวรรณคดีบันทึกที่ผสมผสานกันเป็นวรรณคดีโคลงกลอนของไทยในขณะเดียวกันเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งยังมีความสอดคล้องกับตัวบทร่วมสมัยของไทยซึ่งประพันธ์ในโอกาสเดียวกันแต่มีรายละเอียดบางประการที่สะท้อนการรับอิทธิพลตัวบทและมโนทัศน์ดั้งเดิมในวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย รวมถึงอิทธิพลทางภาษาจากวัฒนธรรมเขมรในกัมพูชา ผลการวิจัยนี้บ่งชี้ถึงลักษณะเฉพาะของตัวบทกลุ่มใหม่ของชาวเขมรถิ่นไทย และขยายมุมมองต่อวรรณคดีโคลงกลอนของพลเมืองไทยให้กว้างขึ้น ทั้งในแง่แนวทางประกอบสร้างตัวบท ขอบเขตข้อมูล ภาษาที่ใช้กลุ่มผู้ผลิต และช่องทางเผยแพร่ตัวบท

คำสำคัญ: วรรณคดีโคลงกลอน, รัชกาลที่ 9, เขมรถิ่นไทย, กันตริ้ม, เจริญ

¹ หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อีเมล: direk.h@ku.th

Melancholic Cries from the Border: A Study of Northern Khmers' Songs about Mourning the Late King Rama IX as their Poetry of Sorrow

Direk Hongthong²

Received: May 1, 2023

Revised: October 6, 2023

Accepted: December 15, 2023

Abstract

After King Rama IX passed away in 2016, many groups of Thai citizens, including Northern Khmers in the southern part of Northeastern Thailand, produced literary texts for mourning the late king. This research paper examined 29 examples of Northern Khmers' lyrics composed for mourning the late King Rama IX and posted on www.youtube.com from October 16, 2016, to October 14, 2017. This study, which applied Chatuporn Misakul's (2013) research on Thai poetry of sorrow as a guideline, revealed that the data, which were this group of Northern Khmers' new literary works, consisted of five main types: (1) mourning the death of the late King Rama IX, (2) eulogizing him, (3) recording information, events and experience relating to him, (4) making pledges to him, and (5) making wishes for him. The data's main content corresponded with the characteristic components of three Thai literary genres: lamentation, eulogy, and life-recording genres, which were combined to establish a Thai literary genre called "poetry of sorrow." Meanwhile, the remaining content expressed shared characteristics with Thai contemporary literary texts composed for the same situation. However, some of the details expressed the influence of Northern Khmer traditional literary texts and concepts and the influence of Khmer linguistic culture in Cambodia as well. This study identified the characteristics of this group of Northern Khmers' new literary texts and explored many perspectives toward Thai citizens' poetry of sorrow in terms of textual compositional methods, scope of data, languages used, groups of textual producers, and channels of textual distribution.

Keywords: Poetry of Sorrow, King Rama IX, Northern Khmer, Kantruem, Chiang

² Affiliation: Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Email: direk.h@ku.th

1. บทนำ

ในบริบทสังคมไทย เมื่อพระมหากษัตริย์สวรรคต หรือพระบรมวงศานุวงศ์สิ้นพระชนม์ จะมีการนิพนธ์หรือกรองแสดงความโศกเศร้าเสียใจและสรรเสริญพระเกียรติ ตลอดจนบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง งานเขียนประเภทนี้ได้รับการจัดกลุ่มและบัญญัติชื่อเรียกทางวิชาการในทศวรรษ 2550 โดยจตุพร มีสกุลว่า “วรรณคดีโศกาลัย” ชื่อนี้เกิดจากการสนธิระหว่างคำว่า “โศก” ซึ่งหมายถึงทุกข์หรือเศร้า กับ “อาลัย” ซึ่งหมายถึง ห่วงใย ผูกพัน และระลึกถึงด้วยความรู้สึกเสียตายเมื่อเชื่อมคำแล้ว หมายถึง ความโศกเศร้าหม่นหมองใจและอาลัยอาวรณ์บุคคลที่จากไป (Chatuporn, 2013, pp. 15-16)

วรรณคดีโศกาลัยของไทยกำเนิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทสวรรคต พระธิดาของพระองค์ คือ พระองค์เจ้าหญิงกัมพูฉัตร ได้ทรงพระนิพนธ์ *นิพานวังน่า* เป็นบันทึกส่วนพระองค์ เพื่อพรรณนาความเศร้าโศกเสียพระทัย รำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณและคุณงามความดีของพระราชบิดา ตลอดจนบันทึกเหตุการณ์สำคัญและพระราชพิธีพระศพ ประเด็นหลักเหล่านี้ต่างอยู่ภายใต้ขนบการประพันธ์วรรณคดีไทย 3 ประเภท ได้แก่ วรรณคดีนิราศ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และวรรณคดีบันทึก ภายหลังการนิพนธ์ *นิพานวังน่า* ได้มีผู้ประพันธ์วรรณคดีโศกาลัยเรื่องอื่น ๆ สืบเนื่องต่อมาอีกหลายเรื่อง เพื่อสื่อสารในบริบทที่กว้างขึ้น เช่น เพื่อจารึกที่อนุสาวรีย์และสุสานหลวง ประดับพวงมาลาสักการะพระศพ หรือผนึกติดพระฉายาลักษณ์มอบเป็นของที่ระลึกในงานพระศพ การประพันธ์วรรณคดีโศกาลัยแพร่หลายสู่สาธารณชนมากขึ้นภายหลังมีการตั้งโรงพิมพ์ การดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ และการศึกษาในประเทศขยายตัว โดยในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตในปี 2453 และ 2468 ตามลำดับ มีผู้ประพันธ์วรรณคดีโศกาลัยเป็นจำนวนมาก บางช่วงมีการจัดประกวดสำนวนการแต่งวรรณคดีประเภทนี้ในหนังสือพิมพ์ แต่ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี 2475 วรรณคดีโศกาลัยได้ซบเซาลงไประยะหนึ่ง ด้วยช่วงเวลาดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ที่สำคัญต้องลี้ภัยการเมืองไปต่างประเทศ และเสด็จสวรรคตหรือสิ้นพระชนม์ในต่างแดน ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้นำของชาติในสมัยนั้น มีนโยบายรัฐนิยมเชิดชูชาติและผู้นำทางการเมืองมากกว่าระบบกษัตริย์ วรรณคดีโศกาลัยจึงยังคงซบเซาต่อเนื่อง ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในช่วงหลังยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระบบกษัตริย์ได้รับการยกย่องและมีความสำคัญมากขึ้น วรรณคดีโศกาลัยจึงกลับมามีบทบาทสูงอีกครั้ง และพสกนิกรทั่วประเทศได้ประพันธ์วรรณคดีโศกาลัยเป็นจำนวนมากถวายเป็นจำนวนมากถวาย เมื่อครั้งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีสวรรคตในปี 2538 และสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์สิ้นพระชนม์ในปี 2551 (Chatuporn, 2013, pp. 16-54)

หลังจากนั้นอีก 8 ปีได้เกิดเหตุการณ์สำคัญระดับชาติเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559 คือ การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นระยะเวลา 70 ปี (พ.ศ. 2489-2559) พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อทรงบำบัดทุกข์และบำรุงสุขราษฎรทั่วประเทศตลอดการครองสิริราชสมบัติ การสวรรคตนี้จึงสร้างความโศกเศร้าเสียใจอย่างใหญ่หลวงแก่พสกนิกรชาวไทย และภายหลังการสวรรคตได้ปรากฏวรรณคดีโศกาลัยจำนวนมากเผยแพร่ในสื่อหลายรูปแบบ เช่น กวีนิพนธ์ เรื่องเล่าร้อยแก้ว การ์ตูน เพลง และละครโทรทัศน์ ด้วยพสกนิกรทุกหมู่เหล่าทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนหลายกลุ่มอาชีพและทุกภูมิภาคได้สร้างสรรค์ด้วยบทเหล่านั้นขึ้น เพื่อแสดงความโศกเศร้าอาลัย ปรากฏการณ์นี้ในมุมหนึ่งนำไปสู่การศึกษาวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามมา

งานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีโศกาลัยมีทั้งงานวิจัยสายมนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ในที่นี้จะขอทบทวนวรรณกรรมเฉพาะงานวิจัยสายมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวรรณคดีโศกาลัยเนื่องในการสวรรคตของรัชกาลที่ 9

จากการสำรวจพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 9 รายการ ซึ่งเผยแพร่ตั้งแต่ปี 2560-2564 จำแนกตามประเภทข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้ดังนี้

กลุ่มแรก ศึกษากรณีศึกษา พบ 2 รายการ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ 1 เรื่อง คือ “กวีนิพนธ์โศกาลัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร: แนวคิดและกลวิธีการสร้างวรรณศิลป์” ของกฤษฎา ปานเทวัญ (Kritsada, 2019) และบทความวิจัยอีก 1 เรื่อง คือ ภาพลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในบทกวีนิพนธ์โศกาลัยเทิดพระเกียรติ ของปัทมพร ฝาคำ และวัฒนชัย หมั่นยิ่ง (Papasara & Wattanachai, 2021)

กลุ่มต่อมา ศึกษาเพลงร่วมสมัย พบ 4 รายการ ได้แก่ บทความวิจัย 2 เรื่อง คือ ลักษณะของบทเพลงแสดงความไว้อาลัยแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ของมันทนา สุวรรณศรี และบุญญิตา สาลี (Mantana & Banyat, 2019) และภาพแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จากบทเพลงแสดงความอาลัยการสวรรคต ของอภิวัฒน์ สุธรรมดี (Apiwat, 2020) รายงานวิจัย 1 เรื่อง คือ “เนื้อหาและภาษาในบทเพลงถึง “พ่อ”: พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร” ของสุวรรณา งามเหลือ (Suwanna, 2019) และวิทยานิพนธ์ 1 เรื่อง คือ “วัจนลีลาของบทเพลงที่แสดงความอาลัยรักต่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร” ของปรียาภรณ์ ถาวระ (Preeyaporn, 2020)

กลุ่มที่ 3 ศึกษาเรื่องเล่าในเว็บไซต์ พบบทความวิจัย 2 เรื่อง คือ ลักษณะเด่นของเนื้อหาจาก “เรื่องเล่า” ที่เร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ของอัศวินธ์ เรืองรอง ณัฐวัตร จันทรงาม และเสาวลักษณ์ จันทรดำ (Akhawit et al., 2018) และบทความวิจัยเรื่อง กลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ของอัศวินธ์ เรืองรอง (Akhawit, 2020)

กลุ่มสุดท้าย ศึกษาขี้นขั้วการก้าวร้าว พบบทความวิจัย 1 เรื่อง คือ ขั้วขั้วระเห-มหาสมุทรฉบับในหลวงรัชกาลที่ 9: การก้าวร้าวกับการเทิดพระเกียรติและการแสดงความอาลัย ของวัชรภรณ์ ดิษฐป่าน (Watcharaporn, 2017)

ผลการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นสรุปได้ว่า มีการศึกษาตัวบทที่ประพันธ์เนื้อหาเกี่ยวกับการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 หลายประเภท จำแนกได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ ร้อยกรองซึ่งประกอบด้วยกวีนิพนธ์และเพลง และร้อยแก้วซึ่งประกอบด้วยเรื่องเล่าในเว็บไซต์และการก้าวร้าว ตัวบทเหล่านี้นำเสนอในรูปแบบสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยสื่อสาร มีบ้างที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอย่างภาษาลาวอีสาน³ และตัวบทข้างต้นได้รับการศึกษาใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) รูปแบบและกลวิธีนำเสนอตัวบทแต่ละชิ้น/เล่ม (2) แนวคิดเกี่ยวกับกษัตริย์และภาพแทนรัชกาลที่ 9 โดยข้อค้นพบในประเด็นนี้มักกล่าวถึงการยกย่องรัชกาลที่ 9 ตามขนบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ (3) การใช้ภาษาหรือกลวิธีทางวรรณศิลป์ มีงานวิจัยบางชิ้นมุ่งศึกษากลวิธีวรรณศิลป์ที่ใช้สร้างอารมณ์สะเทือนใจโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับขนบวรรณคดีนิราศ และ (4) บทบาทหรือคุณค่าของตัวบทในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อผู้อ่านและสังคมไทย หากพิจารณาจากงานวิจัยข้างต้นในด้านที่สัมพันธ์กับขนบวรรณคดีไทยทั้ง 3 ประเภทที่ใช้ประกอบสร้างตัวบทวรรณคดีโศกาลัยจะพบว่า มีงานวิจัย 1 เรื่องที่ศึกษาข้อมูลวิจัยในฐานะวรรณคดีโศกาลัยอย่างชัดเจน คือ งานวิจัยของกฤษฎา ปานเทวัญ (Kritsada, 2019) ส่วนงานวิจัยอื่น ๆ ศึกษาองค์ประกอบบางด้านของวรรณคดีโศกาลัย โดยเน้นศึกษาการถ่ายทอดอารมณ์โศกและการเฉลิมพระเกียรติเป็นสำคัญ

นอกจากข้อมูลข้างต้นที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยถิ่นประพันธ์แล้ว ยังมีข้อมูลของพลเมืองไทยกลุ่มอื่นที่เลือกใช้ภาษาแม่ซึ่งมีใช้ภาษาตระกูลไทมาประพันธ์ร่วมกับภาษาไทย หรือเลือกใช้ภาษาไทยประพันธ์ตัวบทดังกล่าวตลอดทั้ง

³ ผู้วิจัยใช้คำเรียกภาษาไทยถิ่นอีสานว่า “ลาวอีสาน” ตามชื่อเรียกที่ปรากฏในหนังสือ *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย* หนังสือนี้จัดทำโดยนักภาษาศาสตร์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นจากหลายพื้นที่ทั่วประเทศ (Suwilai et al., 2004, p. 31)

ขึ้น เช่น เพลงของชาวไทยเชื้อสายเขมรหรือชาวเขมรถิ่นไทย⁴ ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรืออีสานใต้ ชนกลุ่มนี้นำเสนอตัวบทดังกล่าวในรูปแบบเพลงที่พัฒนาขึ้นมาจากเพลงพื้นบ้านของกลุ่ม และเลือกเผยแพร่ลงสื่อสมัยใหม่อย่างยูทูบ (www.youtube.com) เพื่อร่วมแสดงความเศร้าโศกเสียใจในการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 จากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบงานวิจัยใดที่ศึกษาข้อมูลกลุ่มนี้ และยังไม่พบงานวิจัยใดที่ศึกษาเพลงตามแนวทางของวรรณคดีโคลงกลอน งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาเนื้อเพลงดังกล่าวของชาวเขมรถิ่นไทยตามแนวทางวรรณคดีโคลงกลอน เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วมและความแตกต่างระหว่างข้อมูลวิจัยกับวรรณคดีโคลงกลอนที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเนื้อเพลงของชาวเขมรถิ่นไทยที่ประพันธ์ขึ้นถวายความอาลัยแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตามแนวทางการศึกษาวรรณคดีโคลงกลอนของไทย

3. ข้อมูลพื้นฐานด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเพลง และเพลงที่ใช้บรรเลงในงานศพของชาวเขมรถิ่นไทย

ชาวเขมรถิ่นไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีประมาณ 1.5 ล้านคนทั่วประเทศ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายจังหวัดของไทย โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษในอีสานใต้ (Joshua Project, 2023) ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันมีพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชา ชนกลุ่มนี้อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวมานานหลายศตวรรษนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง ภาษา และวัฒนธรรมของอาณาจักรเขมรโบราณ (Prakorb, 1995, pp. 1-15) ต่อมาเมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 อิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรเขมรเสื่อมลง เรื่องราวของชาวเขมรถิ่นไทยได้ตกอยู่ในภาวะคลุมเครือมานานหลายศตวรรษ ก่อนได้รับการกล่าวถึงในประวัติศาสตร์ไทยที่เขียนขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 ว่า ดินแดนอีสานใต้ของไทยในครั้งนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรสยามมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย และปกครองด้วยผู้นำสูงสุดระดับเจ้าเมือง ต่อมานับตั้งแต่ปี 2442 ชาวเขมรถิ่นไทยได้มีสถานะเป็นพลเมืองไทยอย่างเป็นทางการ เพราะมีการบังคับให้ประชาชนทุกกลุ่มในประเทศรอกข้อมูลช่องสัญชาติว่า เป็นคนไทยบังคับสยาม จากนั้นนับแต่ปี 2443 ชนกลุ่มนี้เริ่มได้รับการศึกษาภาคบังคับตามแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ของรัฐไทยที่จัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนโดยใช้ภาษาไทย (Mikusol, 1984, pp. 40-171) แต่การศึกษาภาคบังคับในอีสานใต้เพิ่งดำเนินการได้ค่อนข้างครอบคลุมเกือบทั่วทุกพื้นที่ราวปลายทศวรรษ 2500 ต่อจากนั้นจึงมีการดำเนินการอย่างเข้มข้นเรื่อยมากระทั่งถึงปัจจุบัน (Smalley, 1994, p. 143) การอยู่ภายใต้อิทธิพลของ

⁴ “เขมรถิ่นไทย” เป็นชื่อทางวิชาการที่ใช้อ้างถึงภาษาเขมรในประเทศไทย และผู้พูดภาษาดังกล่าวซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยด้วยสถานะพลเมืองไทย ชื่อนี้กำหนดโดยความร่วมมือระหว่างนักภาษาศาสตร์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับนักวิชาการท้องถิ่นที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแม่จากจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ในการประชุมเมื่อปี 2529-2531 ทั้งนี้ใน *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย* ใช้คำเรียกผู้พูดภาษานี้ว่า “ชาวเขมรถิ่นไทย” (Prakorb, 1995, p. 1) ผู้วิจัยจึงใช้คำเรียกดังกล่าวตามนักวิชาการข้างต้น

ระบบการศึกษาไทยมานานกว่าหนึ่งศตวรรษ เป็นเหตุให้ชาวเขมรถิ่นไทยรู้ทั้งภาษาเขมรถิ่นไทยซึ่งเป็นภาษาแม่ และสามารถสื่อสารภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการได้ ด้วยอิทธิพลของภาษาประจำชาติที่ทวีบทบาทมากขึ้นผ่านระบบการศึกษาประกอบกับอิทธิพลของสื่อสารมวลชนในชีวิตประจำวัน ทำให้ชาวเขมรถิ่นไทยนิยมใช้ภาษาไทย และนิยมเลือกยืมคำไทยมาใช้ปนหรือสลับกับภาษาแม่ ดังทราบได้จากการสื่อสารในบริบทชีวิตประจำวันและตัวบทวรรณคดีที่ชนกลุ่มนี้สร้างสรรค์ขึ้น

ภาษาและวรรณคดีของชาวเขมรถิ่นไทยมีความโดดเด่น โดยเฉพาะเพลง ซึ่งเป็นตัวบทที่สามารถนำเสนออัตลักษณ์ของชนกลุ่มนี้ได้ชัดเจน เพลงพื้นบ้านของชาวเขมรถิ่นไทยมีหลายประเภท แต่มี 2 ประเภทหลักที่ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน คือ กันตรึมและเจรียง กันตรึมเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมสูงสุด มีอายุเก่าแก่ไม่น้อยกว่าหนึ่งศตวรรษ แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย คือ กันตรึมโบราณซึ่งสืบทอดเนื้อเพลงภาษาเขมรถิ่นไทยและทำนองเพลงมาแต่อดีต บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านในบริบทพิธีกรรมและพิธีมงคล ต่อมาเมื่อชาวเขมรถิ่นไทยรับอิทธิพลเพลงแนวอื่น ๆ ของไทย โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่ง จึงปรับกันตรึมโบราณเป็นกันตรึมแนวใหม่เรียกว่า กันตรึมประยุกต์ เพลงแนวใหม่นี้ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่สมาชิกนับแต่ต้นทศวรรษ 2520 ส่งผลให้มีการประพันธ์เนื้อเพลงและทำนองเพลงขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก เนื้อเพลงกันตรึมประยุกต์มีลักษณะเด่นจากเนื้อเพลงกันตรึมโบราณ เพราะมีการนำเสนอเนื้อหาพร้อมสมัย โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่กระหือใจ ประพันธ์ด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยและภาษาอื่น ๆ โดยเฉพาะภาษาไทย และบรรเลงทำนองเพลงใหม่ ๆ ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านผสมเครื่องดนตรีสากล หรือใช้เครื่องดนตรีสากลทั้งหมด เพลงกันตรึมประยุกต์ผลิตขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก และได้รับความนิยมมากกระทั่งเกิดธุรกิจค่ายเพลงหลายค่ายขึ้นมา ส่วนเจรียงเป็นเพลงพื้นบ้านอีกประเภทหนึ่ง มีหลายประเภทย่อย ในที่นี้ขอกล่าวถึงเจรียง 2 ประเภทย่อยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยนี้ คือ เจรียงเบริน ซึ่งสันนิษฐานว่ากำเนิดขึ้นราวทศวรรษ 2480 ด้วยอิทธิพลหมอลำกลอนของชาวลาวอีสาน การแสดงประเภทนี้ใช้แคนเป่าคลอการขับร้องโต้ตอบกันของศิลปินชาย-หญิง เพื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ในอดีตนิยมแสดงเจรียงเบรินทั้งในงานมงคลและอวมงคล แต่ปัจจุบันนิยมแสดงในงานศพผู้อาวุโส แม้เพลงเจรียงเบรินจะได้รับการพัฒนาเป็นเจรียงเบรินซึ่งราวต้นทศวรรษ 2530 แต่ชาวเขมรถิ่นไทยนิยมเพลงเจรียงเบรินแบบดั้งเดิมมากกว่า (Direk, 2016a, pp. 6-146) ส่วนเจรียงอีกประเภทหนึ่ง คือ เจรียงจรวง เป็นการขับลำภาษาเขมรถิ่นไทย คลอเสียงปี่อังก์โกล ปัจจุบันใช้ซอแทน แต่ยังคงเรียกด้วยชื่อเดิม (Somchit, 1984, p. 213) นอกจากเพลงทั้ง 2 ประเภทหลักข้างต้นแล้ว ศิลปินเขมรถิ่นไทยยังผลิตเพลงร่วมสมัยตามกระแสนิยมหรือตามความชื่นชอบส่วนบุคคลอีกด้วย

ที่ผ่านมา นอกจากจะมีการแสดงเพลงกันตรึมและเจรียงในบริบทการแสดงสด ยังมีการผลิตเพลงเหล่านี้เพื่อจำหน่ายในรูปแบบอัลบั้ม แผ่นซีดี ดีวีดี และแฟลชไดรฟ์ ปัจจุบันค่ายเพลงหรือศิลปินเขมรถิ่นไทยนิยมอัปโหลดผลงานดังกล่าวลงยูทูปหรือเฟซบุ๊ก เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่นิยมเสฟสื่อดังกล่าวและนิยมสื่อสารผ่านช่องทางเหล่านี้ ค่ายเพลงหรือศิลปินที่สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจะเปิดช่องทางที่เป็นสื่อสมัยใหม่เพื่อประชาสัมพันธ์ผลงานและสร้างรายได้ ส่งผลให้มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก เช่น ค่ายไฟโรจน์ชาวดซึ่งมีเจ้าของเป็นชาวเขมรถิ่นไทยได้เปิดช่องยูทูปเมื่อเดือนกันยายน 2557 ช่องนี้มีผู้ติดตามกว่า 1.48 ล้านคน (PR SOUND Khmer Surin, 2023) หรือไอ้ะ ก้องสุรินทร์ ศิลปินชาวเขมรถิ่นไทย ซึ่งเปิดช่องยูทูปเมื่อเดือนธันวาคม 2554 มีผู้ติดตามกว่า 51,800 คน (Oh, 2023) ด้วยความนิยมดังกล่าวส่งผลให้ค่ายเพลงท้องถิ่นและศิลปินเขมรถิ่นไทยตั้งใจผลิตตัวบทตามเหตุการณ์สำคัญร่วมสมัย เพื่อก้าวทันปรากฏการณ์และยังคงสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างต่อเนื่อง

การผลิตเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 เผยแพร่ในสื่อออนไลน์ ถือเป็นความตั้งใจหนึ่งของชาวเขมรถิ่นไทยที่จะสร้างสรรค์ตัวบทตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมไทย เพลงกลุ่มนี้ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเสียชีวิตของบุคคลสำคัญ มีความแตกต่างอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับเพลงหรือดนตรีที่ใช้บรรเลงในบริบทงานศพของชาวเขมรถิ่นไทย

ดนตรีในงานศพของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นวัฒนธรรมร่วมระหว่างชาวเขมรถิ่นไทยกับชาวกัมพูชา แกว ญารุม (Keo, 1995, pp. 324-335; 2005, pp. 69-71) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมชาวกัมพูชากล่าวว่า วงดนตรีที่บรรเลงในพิธีศพเรียกว่า “วงไตรลักษณ์” หรือ “ตัวมึง (ទាំមីង)” ประกอบด้วยนักร้อง 3 คน คนหนึ่งตีฆ้องใหญ่และกลองใหญ่ อีกคนตีฆ้องวง และ

อีกคนเป่าปี่ บางวงเพิ่มนักร้องเข้ามาอีก 1 คน สถาบันพุทธศาสนบัณฑิตของกัมพูชา (Insitut Bouddhique, 1970, p. 39) ให้ข้อมูลเรื่องทำนองเพลงที่บรรเลงในพิธีศพว่า เป็นทำนองกลองโยน (บธฺมฺรพณ)⁵ ส่วนวงดนตรีประเภทเดียวกันที่บรรเลงในงานศพของชาวเขมรอินไทยได้รับการอธิบายโดยนักวิชาการท้องถิ่นชาวจังหวัดสุรินทร์อย่างอัษฎางค์ ชมดี (Adsadang, 2022, pp. 75-100) ว่า ชาวเขมรอินไทยเรียกวงดนตรีประเภทนี้ว่า “ตีสุมัง” หรือตุมังมอ วงตุมังมอหายไปจากจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 4 ทศวรรษ ก่อนได้รับการฟื้นฟูเมื่อปลายทศวรรษ 2550 วงเพลงประเภทนี้ใช้เครื่องดนตรีชนิดเดียวกับวงไตรลักษณ์ มีนักดนตรีในวงเป็นนักเพลงกันตรึมโบราณ วงตุมังมอจะบรรเลงเฉพาะในงานศพผู้อาวุโส งานศพบุคคลสำคัญ หรืองานศพผู้ซึ่งเป็นที่เคารพในสังคม เช่น พระเถระ ผู้นำชุมชน ข้าราชการ หรือคหบดี เพลงประเภทนี้มีทำนองเศร้าสร้อยโหยหวน ใช้บรรเลงส่งดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตสู่สวรรค์ งานศพใดมีวงตุมังมอไปบรรเลง งานศพนั้นถือเป็นงานที่มีเกียรติมาก และเชื่อว่าบุตรหลานของผู้เสียชีวิตจะได้บุญกุศลสูง พิชชาณัฐ ด้วจินดา (Pitchanat, 2013) นักวิชาการด้านดนตรีอธิบายเสริมว่า ทำนองเพลงที่บรรเลงในวงตุมังมอมีหลายทำนอง เป็นทำนองเพลงกันตรึมโบราณประเภทเพลงไหว้ครูและเพลงเบ็ดเตล็ด เช่น “ขวยจุมเวียด (มะม่วงรอบวัด)” “ซแรยซติร์ (สาวรุ่น)” “ซแรยเปจิเร (หญิงผู้ประเสริฐ)” “อมตูก (พายเรือ)” “ซแรยกุ่ม (ร้องไห้โศก)” และทำนองอื่น ๆ ทำนองเพลงเหล่านี้มีความสำคัญกว่าเนื้อเพลง ศิลปินจึงสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงได้เสมอขณะขับร้อง ประกอบทำนองดังกล่าว จากการศึกษาเนื้อเพลงตุมังมอที่เผยแพร่ทางยูทูบพบว่า วงเพลงประเภทนี้นั้นบรรเลงดนตรีมากกว่าขับร้อง เสียงดนตรีจึงดังกลบการร้องที่ฟังแทบไม่ได้ศัพท์ แต่เมื่อศึกษาเนื้อเพลงที่ขับร้องประกอบทำนองเพลงต่าง ๆ ดังมีรายชื่อข้างต้น จากอัลบั้มเพลงกันตรึมโบราณของคณะก้องสุรินทร์ (Kong Surin Band, n.d-a, n.d-b) พบว่า เป็นเนื้อเพลงที่สืบทอดมาแต่โบราณ ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์เขมร 2 ชนิด คือ บทพากคตซึ่งเทียบได้กับกาพย์สุรางคนางค์ 28 และบทพากยสี่ซึ่งเทียบได้กับกลอนสี่ เนื้อเพลงดังกล่าวกล่าวถึงการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้ช่วยปกป้องศิลปินขณะแสดง หรือกล่าวถึงการเกี้ยวพาราสีหญิงสาวที่หมายปอง กล่าวถึงการฝากญาติและธรรมชาติให้ช่วยดูแลหญิงคนรักขณะที่ผู้ชายพายุเรือไปที่อื่น หรือเลือกสะท้อนความทุกข์ใจอันเนื่องมาจากการพลัดพรากจากหญิงคนรัก เนื้อเพลงเหล่านี้ซึ่งมิได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเสียชีวิต มักได้รับการนำเสนอด้วยบทประพันธ์เพียง 1-3 บทต่อเพลง ศิลปินจึงใช้การเอื้อนและขับร้องเนื้อเพลงเดิมซ้ำ ๆ เพื่อให้รับกับทำนอง และเหมาะแก่เวลาบรรเลงเพลงแต่ละทำนอง

นอกจากเพลงตุมังมอ ยังมีเพลงเจริยงเบรินที่ใช้ขับร้องในงานศพของชาวเขมรอินไทย สุวคนธ์ ชัญญาวาร (Suwakhon, 1993, pp. 96-99) นักวิชาการที่ศึกษาเพลงประเภทนี้กล่าวว่า ศิลปินเจริยงเบรินมักได้รับการว่าจ้างให้ไปแสดงในงานศพและงานบรรจุอัฐิ เพื่อช่วยปลอบประโลมสมาชิกในครอบครัวผู้เสียชีวิตและญาติมิตรให้คลายทุกข์โศก ดิเรก หงษ์ทอง (Direk, 2022, p. 244) ซึ่งสัมภาษณ์ศิลปินเจริยงเบรินอาวุโสให้ข้อมูลเสริมว่า การขับร้องเพลงเจริยงเบรินในงานศพจะใช้เนื้อหากจากคัมภีร์พุทธศาสนาภาษาเขมร ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณ เช่น “อานิสงส์งานศพ” “อริยบุคคล” และ “การผูกทั้งห้า” คัมภีร์เหล่านี้ทำหน้าที่อธิบายมูลเหตุของการประกอบพิธีและช่วยตีความสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในพิธีศพและพิธีอื่น ๆ ที่จัดสืบเนื่องต่อจากงานศพ เช่น การอธิบายมูลเหตุของการมัดศพ 5 ตำแหน่งบนร่างกายเพื่อสื่อไปถึงชั้น 5

เมื่อพิจารณาเพลงพื้นบ้านข้างต้นที่บรรเลงและขับร้องในงานศพเปรียบเทียบกับเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรอินจะพบลักษณะที่ต่างกันหลายประการดังนี้ ประการแรก คือ บริบทของการถ่ายทอดเนื้อหา มีการปรับจากพื้นที่การบรรเลงเพลงในงานศพของชาวเขมรอินไทยในอีสานใต้ เป็นการนำเสนอในสื่อออนไลน์ ประการที่สอง คือ ทำนองเพลง มีการปรับจากทำนองเพลงกันตรึมโบราณเป็นทำนองเพลงร่วมสมัย การปรับนี้ส่งผลต่อฉันทลักษณ์ในเพลงที่เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน ประการที่สาม คือ ภาษาที่ใช้ขับร้อง มีการปรับจากภาษาเขมรอินไทยเป็นภาษาไทยตลอดทั้งเพลง หรือใช้การปนและสลับระหว่างภาษาเขมรอินไทยกับภาษาไทยในเพลง ประการที่สี่ คือ เนื้อเพลง มีการปรับจากเนื้อเพลงกันตรึมโบราณที่สืบทอดมาแต่อดีต ซึ่งไม่

⁵ เอกสารเหล่านี้ของกัมพูชามีได้กล่าวถึงเนื้อเพลงประกอบทำนองเพลงดังกล่าว และจากการสืบค้นเพลงประเภทนี้ในสื่อออนไลน์พบว่า วงเพลงไตรลักษณ์นิยมบรรเลงดนตรีเป็นสำคัญโดยปราศจากการขับร้องประกอบทำนองเพลง

เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเสียชีวิต และปรับเนื้อหาที่รับมาโดยตรงจากคัมภีร์พุทธศาสนาภาษาเขมร เป็นเนื้อเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ในโอกาสการสวรรคตและพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 ทั้งนี้ในการปรับเปลี่ยนดังกล่าวทำให้เพลงที่ขับร้องในงานศพของชาวเขมรถิ่นไทยในอดีต ซึ่งมีได้มีเนื้อเพลงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเสียชีวิตของบุคคลทั่วไป และไม่ได้มีเนื้อเพลงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสวรรคตของกษัตริย์ทั้งกษัตริย์กัมพูชาและกษัตริย์ไทย ได้เปลี่ยนมาสื่อสารเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสวรรคตของกษัตริย์ไทย ข้อมูลวิจัยในบทความนี้จึงนับเป็นข้อมูลกลุ่มใหม่ที่เพิ่งประพันธ์ขึ้นตามเหตุการณ์ร่วมสมัยในบริบทสังคมไทย รายละเอียดสำคัญของประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นจะได้รับการอธิบายในหัวข้อถัดไป

4. ขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวบท และบริบทที่เกี่ยวข้อง

หัวข้อนี้จำแนกเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการประพันธ์ตัวบท และบริบทของการผลิตและเผยแพร่ตัวบท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนแรก คือ ขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เป็นเพลงของชาวเขมรถิ่นไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเผยแพร่ในยุทูปประมาณ 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม 2559-14 ตุลาคม 2560 รวม 29 เพลง แบ่งตามประเภทเพลงได้ 2 กลุ่มหลักดังนี้

เพลงกลุ่มแรก คือ เพลงกันตรึมประยุกต์และเพลงขนาดสั้นอื่น ๆ มี 26 เพลง ส่วนใหญ่มาจากอัลบั้ม 2 ชุดที่ผลิตโดยค่ายไฟโรจน์ชาวด⁶ อัลบั้มชุดแรก คือ 9 กันตรึมเพลงเพื่อพ่อ ชุดที่ 1 มี 8 เพลง ได้แก่ “น้อมถวายความอาลัยตามรอยพ่อ” และเพลงลำดับที่ 2(ก) ของสมานชัย เสียงระทม เพลง “เทพพระบิดา” เพลงลำดับที่ 4(ก) 5(ก) “ต้นกล้าของพ่อ” “ตามรอยเท้าพ่อ” และ “คชสารโสกา” ของน้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์ อัลบั้มชุดต่อมา คือ 9 กันตรึมเพลงเพื่อพ่อ ชุดที่ 2 มี 9 เพลง ได้แก่ “กันตรึมเพื่อพ่อ” ของส่องแสง รุ่งเรืองชัย เพลงลำดับที่ 2(ข) และ 3(ข) ของเนตรนาง อรุณรุ่ง เพลงลำดับที่ 4(ข) ของพิมพ์าศิทรุพ่าย เพลงลำดับที่ 5(ข) ของมนตรา รันตุลเชรินทร์ เพลงลำดับที่ 6(ข) ของดาร์ก้า กันตรึมรีค เพลงลำดับที่ 7(ข) ของดาร์ก้า จูเนียร์ เพลงลำดับที่ 8(ข) ของอาจารย์เอี่ยม และเพลง “ตามรอยพ่อ” ของหงา ลายเถาว์ อัลบั้ม 2 ชุดนี้เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2559⁷ ในเพลงกลุ่มแรกนี้ยังมีเพลงอีกส่วนหนึ่งจำนวน 9 เพลงที่ศิลปินเขมรถิ่นไทยเผยแพร่ในช่องยูทูปของตนเอง ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย กลุ่มย่อยแรก เผยแพร่ระหว่างวันที่ 16 ตุลาคม-12 พฤศจิกายน 2559 มี 7 เพลง ได้แก่ “ในหลวงในใจคนไทยตลอดกาล” และ “ฉันทุมิใจได้เกิดในรัชกาลที่ 9” ของบ่อม กังแอน “พ่อของแผ่นดิน” ของเหมา มีมนต์ “พ่อหลวงของปวงประชา” ของบุญญา มานะชัย “สมานชัยรักในหลวง” ของสมานชัย เสียงระทม “รำลึกพ่อหลวง” ของพิมพ์าศิทรุพ่าย⁸ และ “น้อมถวายอาลัยอ้อวลง[พ่อหลวง]ของปวงประชา” ของติเจ.หนุ่มอีสานใต้ กลุ่มย่อยที่ 2 เผยแพร่ใน

⁶ อัลบั้ม 2 ชุดนี้มีบางเพลงไม่มีชื่อ เพราะถูกผลิตขึ้นเฉพาะกิจเพื่อรวมในอัลบั้มดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้ลำดับเพลงในแต่ละอัลบั้มและรหัสแทนอัลบั้มเรียกแทนชื่อเพลง เช่น เพลงลำดับที่ 2(ก) เป็นเพลงลำดับที่ 2 ในอัลบั้ม 9 กันตรึมเพลงเพื่อพ่อ ชุดที่ 1 ส่วนรหัส (ข) แทนอัลบั้มชื่อเดียวกัน ชุดที่ 2

⁷ จากการตรวจสอบซ้ำในปี 2566 พบว่า ค่ายเพลงได้ปรับชื่อใต้คลิปวิดีโอของอัลบั้มทั้ง 2 ชุดนี้เป็น “รวมเพลงเพื่อพ่อ 1 ศิลปินค่ายไฟโรจน์ชาวด⁶” และ “รวมเพลงเพื่อพ่อ 2 ศิลปินค่ายไฟโรจน์ชาวด⁶” ตามลำดับ ก่อนเผยแพร่อีกครั้งในวันที่ 1 ธันวาคม 2559 แต่ถึงกระนั้นชื่ออัลบั้มที่ปรากฏในคลิปวิดีโอยังคงใช้ชื่อเดิม คือ 9 กันตรึมเพลงเพื่อพ่อ และที่สำคัญคือเพลงในอัลบั้มทั้ง 2 ชุดนี้ยังคงเป็นเพลงเดิมทุกเพลง และเรียงลำดับเพลงตามเดิมทุกประการ ผู้วิจัยจึงเลือกเรียกชื่ออัลบั้มทั้ง 2 ชุดนี้ด้วยชื่อเดิม

⁸ เพลง “สมานชัยรักในหลวง” ได้ปรับเนื้อเพลงและตั้งชื่อใหม่ว่า “น้อมถวายความอาลัยตามรอยพ่อ” เพื่อรวมในอัลบั้ม 9 กันตรึมเพลงเพื่อพ่อ ชุดที่ 1 จึงนับเป็นเพลงใหม่ในการวิจัยนี้ ขณะที่เพลง “รำลึกพ่อหลวง” ของพิมพ์าศิทรุพ่าย ซึ่งถูกเปลี่ยนแต่ชื่อเป็น “พ่อหลวงห่วงใย” เพื่อเผยแพร่ซ้ำไม่นับเป็นเพลงใหม่ เพราะยังคงเนื้อเพลงเดิม

เดือนสิงหาคมและตุลาคม 2560 มี 2 เพลง คือ “อาลัยพ่อ ร.9” ของไมเคิล ดี และ “ครบหนึ่งปีที่พ่อจากพวกเราไป” ของสมานชัย เสียะระทม

เพลงกลุ่มต่อมา คือ เจริญ ซึ่งมักเป็นเพลงขนาดยาว มี 3 เพลง ได้แก่ เพลงที่เผยแพร่ในเดือนตุลาคม 2559 จำนวน 2 เพลง คือ เพลงเจริญเบริน “ถวายความอาลัยแด่พ่อหลวง” ของเทินไท หีบแก้ว และเพลงเจริญจรวง “น้อมถวายความอาลัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9” ของโอ๊ะ ก้องสุรินทร์ ส่วนอีก 1 เพลงเผยแพร่ในเดือนตุลาคม 2560 คือ เพลงเจริญเบริน “น้อมถวายอาลัย” ของต๋องตา

ส่วนที่สอง คือ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการประพันธ์ตัวบท จำแนกเป็น 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ ฉันทลักษณ์ ภาษาที่ใช้ในการประพันธ์ และกระบวนการสร้างสรรค์เพลงในด้านที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมลายลักษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ฉันทลักษณ์ที่ใช้การประพันธ์เพลงทั้ง 2 ประเภทหลักข้างต้นมีหลายชนิด ได้แก่ บทพากย์สี่ กลอน กลอนสังขลิก กลอนหัวเดียว กานต์ตัน และร่ายยาว รวมถึงฉันทลักษณ์ที่ไม่สามารถระบุชนิดได้ เนื่องจากนักประพันธ์เน้นแต่งให้ส่งสัมผัสระหว่างวรรคตลอดทั้งเพลง ฉันทลักษณ์เหล่านี้จำแนกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ฉันทลักษณ์เดี่ยว พบในเพลง 21 เพลง มีการใช้กลอนมากที่สุดถึง 16 เพลง เพลงที่ประพันธ์ด้วยกลอนมักไม่เคร่งครัดเรื่องจำนวนคำในวรรคและการส่งสัมผัสระหว่างบท ดังพบในเพลง “ต้นกล้าของพ่อ” “ตามรอยเท้าพ่อ” และ “กันตรึมเพื่อพ่อ” เป็นต้น ส่วนฉันทลักษณ์ที่เหลือในกลุ่มนี้มีกลอนสังขลิก ร่ายยาว และรูปแบบคำประพันธ์ที่ระบุชนิดไม่ได้ กลุ่มต่อมา คือ ฉันทลักษณ์ประสม 2-3 ชนิด พบในเพลง 8 เพลง โดยฉันทลักษณ์ประสม 2 ชนิดพบในเพลง 6 เพลง เช่น เพลงลำดับที่ 2(ก) ใช้กลอนสังขลิกแต่งสลับกับกลอน และเพลง “ถวายความอาลัยแด่พ่อหลวง” ใช้กลอนแต่งสลับกับบทพากย์สี่ ส่วนฉันทลักษณ์ประสม 3 ชนิดพบในเพลง 2 เพลง เช่น เพลงลำดับที่ 4(ก) ใช้กลอนและกานต์ตันแต่งสลับกับกลอนหัวเดียว

ส่วนภาษาที่ใช้ในเพลงพบ 2 ภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาเขมรถิ่นไทย หากใช้ภาษาเป็นเกณฑ์สามารถจำแนกเพลงได้ 2 กลุ่มดังนี้ กลุ่มแรก คือ เพลงที่แต่งเป็นภาษาไทยตลอดทั้งเพลง มีอยู่ 8 เพลง เช่น เพลง “รำลึกพ่อหลวง” ดังเนื้อเพลงบทหนึ่งกล่าวว่า “พ่อหลวงไทยพระทัยงดงาม อยู่ไหนก็ตามพ่อไปทุกที่ เพราะอยากให้ลูกหลานได้ทำงานอยู่ดีกินดี พ่อหลวงไทยนี้รักลูกทุกคน” (Phimpha as cited in Samanchai For Fanclub, 2016b, 1:04) กลุ่มต่อมา คือ เพลงที่แต่งด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยปนหรือสลับกับภาษาไทย กลุ่มนี้พบมากที่สุดถึง 21 เพลง มีเพลงที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักแต่ปนหรือสลับกับภาษาเขมรถิ่นไทยบ้าง 3 เพลง และมีเพลงที่ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยเป็นหลักแต่ปนหรือสลับกับภาษาไทยบ้าง 18 เพลง ยกตัวอย่างเพลงลำดับที่ 6(ข) ซึ่งมีเนื้อเพลงบทหนึ่งว่า “พระทรงสถิตในดวงใจ ข้าพระบาทเดียงหลายน้อมยั่วเดิวิปัตติบัดเนอ ปเรอชีวิตตามคำแดลอีอัวปรับ โจนเจาซัดบจนลับดับซังคาน” (Darka as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 36:10) คำแปล “พระทรงสถิตในดวงใจ ข้าพระบาททั้งหลายน้อมเอาไปปฏิบัติหนา ใช้ชีวิตตามคำที่พ่อบอก ลูกหลานเชื้อฟิงจนลับดับสังขาร” เพลงบทนี้แสดงส่วนที่เป็นภาษาเขมรถิ่นไทยด้วยตัวเอียง ซึ่งวางสลับกับวรรคที่เป็นภาษาไทยล้วน และวางปนในวรรคที่มีคำไทยแทรก การใช้ภาษาเช่นนี้มีเพียงแต่สะท้อนตัวตนของชาวเขมรถิ่นไทยในฐานะคนที่รู้สองภาษาคือภาษาแม่และภาษาไทย แต่ยังเป็นการใช้เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญอื่น ๆ คือ การถ่ายทอดเนื้อหาและอารมณ์ความรู้สึก และประโยชน์ด้านการประพันธ์ โดยเฉพาะการสรรคำเพื่อส่งสัมผัสระหว่างวรรค ด้วยชนกลุ่มนี้สามารถเลือกใช้คำของอีกภาษาหนึ่งเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าว เช่น การส่งสัมผัสระหว่างคำไทยว่า “ใจ” กับคำเขมรถิ่นไทยว่า “[เดียง]หลาย ([ทั้ง]หลาย)” หรือการใช้คำเขมรถิ่นไทยส่งสัมผัสระหว่างวรรคแบบไม่เคร่งครัด ด้วยวัฒนธรรมวรรณศิลป์ของเขมรมีความยืดหยุ่นด้านการส่งสัมผัสระหว่างวรรคมากกว่าวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย (Jacob, 1996, p. 53) จึงพบการใช้คำเขมรถิ่นไทยว่า “[ปัตติ]บัด (ปฏิบัติ)” ส่งสัมผัสกับ “ปรับ (บอก)”

ด้านกระบวนการสร้างสรรค์เพลงพบว่า เพลงส่วนใหญ่โดยเฉพาะเพลงกันตรึมประยุกต์และเพลงขนาดสั้นทั้ง 26 เพลง ได้รับการสร้างสรรค์ในแง่ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมลายลักษณ์ ไพโรจน์ โสนาพูน (Pairote Sonapoon, personal communication,

June 28, 2010) เจ้าของค่ายเพลงโฟโรจน์ชาวด์ กล่าวถึงแนวทางการผลิตเพลงของค่ายว่า ในการประพันธ์เพลง ศิลปินอาจเลือกประพันธ์ด้วยตนเองหรือให้บุคคลอื่นประพันธ์ให้ ก่อนนำมาเสนอให้ค่ายเพลงพิจารณา เมื่อได้บทเพลงมาแล้ว ค่ายจะให้ศิลปินขับร้องให้ฟัง จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาปรับเนื้อเพลงให้สอดคล้องกับแนวทางของค่าย หรือปรับให้อยู่ในระดับที่ศิลปินและค่ายเพลงต่างยอมรับได้ ในกระบวนการนี้ การบันทึกเนื้อเพลงเป็นลายลักษณ์อักษรจึงมีความสำคัญ เพราะสามารถช่วยป้องกันการหลงลืม และยังเพิ่มความสะดวกในการปรับแก้ ด้วยเหตุนี้เพลงกันตรึมประยุกต์หรือเพลงขนาดสั้นจึงอยู่ในกระบวนการผลิตขั้นต้นในวัฒนธรรมลายลักษณ์ ก่อนนำไปปรับแก้ ขับร้อง และเผยแพร่สู่ผู้ฟัง ส่วนเพลงประเภทเจริญ ซึ่งมีอยู่ 3 เพลง ยังจัดอยู่ในวัฒนธรรมมุขปาฐะ ด้วยศิลปินได้ต้นเนื้อเพลงตามแนวทางที่ตนเองวางไว้ แม้เพลง 2 ประเภทนี้จะต่างกันในแต่ละกระบวนการผลิตขั้นต้น แต่กลับมีจุดร่วมสำคัญประการหนึ่งกับวรรณคดีลายลักษณ์ คือ ความคงที่ของเนื้อหาที่ได้รับการถ่ายทอดในสื่อ วรรณคดีลายลักษณ์จะมีเนื้อหาคงที่เมื่อถูกบันทึกลงวัสดุอย่างใบลานหรือกระดาษ และเพลงกันตรึมประยุกต์ เพลงขนาดสั้นหรือเพลงเจริญจะมีเนื้อหาคงที่เมื่อถูกบันทึกและเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ ทำให้เนื้อหาที่น่าเสนอออกไปไม่เปลี่ยนแปลง ยกเว้นกรณีที่ศิลปินต้องการดัดแปลง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกเพลงทั้ง 2 ประเภทข้างต้นของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นข้อมูลในการวิจัย และพิจารณาด้วยบทดังกล่าวในฐานะวรรณคดีท้องถิ่นของไทยที่ได้รับการบันทึกลงสื่อสมัยใหม่เพื่อเผยแพร่สู่กลุ่มผู้ฟังเพลงในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอีกประการหนึ่งที่เลือกเพลงประเภทเจริญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลวิจัย คือ เพลงกลุ่มนี้มีความน่าสนใจในการถ่ายทอดเนื้อเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ ซึ่งมีเนื้อหาบางส่วนที่นำเนื้อเพลงโบราณของชาวเขมรถิ่นไทยมาประกอบ และมีเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่รับอิทธิพลด้านภาษาของกัมพูชาเข้ามาซึ่งเป็นความแปลกใหม่ที่น่าสนใจ

ส่วนสุดท้าย คือ บริบทของการผลิตและเผยแพร่เพลงข้างต้น ประกอบด้วย 2 บริบทสำคัญดังนี้ บริบทแรก คือ ช่วงเวลาหลังการสวรรคตในปี 2559 ดังปรากฏข้อมูลวิจัย 26 เพลง ที่ได้รับการเผยแพร่ในเดือนตุลาคม 2559 ซึ่งเป็นเดือนที่รัชกาลที่ 9 สวรรคต และอีก 1 เดือนโดยประมาณต่อจากนั้น ข้อมูลกลุ่มนี้ประกอบด้วยเพลงกันตรึมประยุกต์และเพลงขนาดสั้นรวม 24 เพลง และเพลงเจริญอีก 2 เพลง บริบทต่อมา คือ ช่วงใกล้วันจัดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 เพลงกลุ่มนี้มี 3 เพลง คือ เพลงกันตรึมประยุกต์และเพลงขนาดสั้น 2 เพลง และเพลงเจริญอีก 1 เพลง ได้รับการเผยแพร่ในเดือนตุลาคม 2560 ซึ่งเป็นเดือนที่รัฐบาลจัดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 และอีกส่วนหนึ่งเผยแพร่ล่วงหน้าประมาณ 2 เดือนก่อนการจัดพระราชพิธีดังกล่าว การเกิดขึ้นของด้วยบทเหล่านี้ในสื่อออนไลน์สอดคล้องกับแนวทางของค่ายเพลงและศิลปินเขมรถิ่นไทยที่เลือกผลิตและเผยแพร่เพลงตามเหตุการณ์สำคัญร่วมสมัยที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกตนเองและคนไทยจำนวนมาก

5. แนวทางในการวิเคราะห์

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย โดยประยุกต์ใช้งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีโศกาลัยของ จตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013) ซึ่งเสนอไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษา “วรรณคดีโศกาลัย” ในสมัยรัตนโกสินทร์ในฐานะวรรณคดีเฉพาะประเภท” เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นงานวิจัยไทยเล่มแรกที่บัญญัติชื่อเรียกวรรณคดีประเภทใหม่นี้อย่างเป็นทางการ มีการนำเสนอผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ และมีเกณฑ์สำคัญในการกำหนดความเป็นวรรณคดีเฉพาะประเภทนี้ที่เนื้อหาและโอกาสในการประพันธ์ จึงสามารถใช้เป็นแนวทางศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่ประพันธ์เนื้อหาเกี่ยวกับการสวรรคตหรือสิ้นพระชนม์ของพระบรมวงศานุวงศ์ของไทยได้ เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยมีเนื้อหาและโอกาสในการประพันธ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ในการกำหนดความเป็นวรรณคดีโศกาลัยข้างต้น ด้วยกล่าวถึง

เรื่องราวโดยตรงเกี่ยวกับการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 และประพันธ์ขึ้นในโอกาสการสวรรคตและการจัดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ

งานวิจัยข้างต้นของจตุพร มีสกุล เลือกศึกษาร้อยกรองลายลักษณ์ในสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสวรรคตของกษัตริย์ และการสิ้นพระชนม์ของพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ครอบคลุมข้อมูลตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ถึงงานพระเมรุสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ในปี 2551 งานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาร้อยกรองประเภทเพลงและตัวบทที่เผยแพร่ในสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตแต่อย่างใด (Chatuporn, 2013, pp. 10-11)

วรรณคดีโคกาลัยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสวรรคตหรือสิ้นพระชนม์ของบุคคลข้างต้น ประกอบขึ้นจากการผสมผสานขนบการประพันธ์วรรณคดีไทย 3 ประเภทดังนี้ ประเภทแรก คือ วรรณคดีนิราศ วรรณคดีโคกาลัยใช้องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการของวรรณคดีนิราศ ได้แก่ การกล่าวถึงการจาก การพรรณนาความโศกเศร้า และการรำพันถึงบุคคลผู้เป็นที่รัก ประเภทต่อมา คือ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ วรรณคดีโคกาลัยสรรเสริญและยกย่องพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์หลายแง่มุม ได้แก่ พระชาติกำเนิด พระปรีชาสามารถ พระราชจริยาวัตร และพระราชกรณียกิจ ตลอดจนยกย่องบุคคลเหล่านี้ด้วยสถานะพิเศษหลายสถานะ ประเภทสุดท้าย คือ วรรณคดีบันทึก วรรณคดีโคกาลัยบันทึกเนื้อหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ พระราชประวัติ เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคต และพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ (Chatuporn, 2013, pp. 90-205) รายละเอียดสำคัญของประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นจะได้รับการกล่าวถึงอีกครั้งในผลการศึกษา เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ อันจะทำให้ทราบถึงแง่มุมที่สอดคล้องและแตกต่างกันระหว่างข้อมูลวิจัยกับผลการวิจัยวรรณคดีโคกาลัยของไทย เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผล

6. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1.) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.) รวบรวมเพลงของชาวเขมรถิ่นไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ในยุทูป
- 3.) ถอดเสียงคำร้องภาษาเขมรถิ่นไทยโดยใช้อักษรไทยตามแนวทางใน *คู่มือระบบการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทย อักษรไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (Royal Institute of Thailand, 2013) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับระบบดังกล่าว 3 ประการดังนี้ (ก.) ใช้เครื่องหมายนิคหิต (อ) แทนพินทุ (อ) เมื่อต้องพิมพ์พินทุได้รูปสระที่วางได้พยัญชนะ เนื่องจากวิธีการเดิมทำให้สังเกตพินทุได้ยาก (ข.) พิมพ์เนื้อเพลงแต่ละวรรคต่อเนื่องกันโดยไม่แยกเป็นคำ ๆ จากนั้นจึงเคาะ 1 ครั้งก่อนพิมพ์วรรคถัดไป เพื่อแบ่งวรรคของคำร้องและเพื่อประหยัดพื้นที่บทความ (ค.) ใช้เครื่องหมายติงศ (-) ระหว่างพยางค์เพื่อป้องกันความสับสนขณะอ่าน

4.) แปลเนื้อเพลงภาษาเขมรถิ่นไทยเป็นภาษาไทยโดยใช้พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ (Dhanan & Chartchai, 1978) และเว็บไซต์ภาษาเขมร-อังกฤษ <http://sealang.net/khmer/> ประกอบ ทั้งนี้ในการแปลคำสั้น ๆ จะเติมคำแปลในเครื่องหมายชนิดต่อท้ายคำดังกล่าว อาทิ “ปด้า (ฝากฝัง/ส่งสอน)” แต่หากแปลเป็นวรรคจะใช้คำว่า “คำแปล” กำกับ และตามด้วยคำแปลภาษาไทย กรณีเพลงใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยปนหรือสลับภาษาไทย จะเลือกแปลทั้งวรรค แต่จะใช้จุดไข่ปลา (...) แทนวรรคที่เป็นภาษาไทยทั้งวรรค เพื่อประหยัดพื้นที่บทความ

5.) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุป และอภิปรายผล งานวิจัยนี้นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ และจะขอใช้คำว่า “รัชกาลที่ 9” แทนพระนามเต็มของพระองค์ หลังได้กล่าวถึงพระนามเต็มเป็นครั้งแรกแล้ว

7. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยตามแนวทางการศึกษาวรรณคดีโศกาลัยของจตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013) พบเนื้อหาสำคัญ 5 ประการดังนี้ (1) การคร่ำครวญโศกาลัยต่อการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 พบในข้อมูลวิจัย 24 เพลง (2) การสรรเสริญยกย่องรัชกาลที่ 9 พบในข้อมูลวิจัย 29 เพลง (3) การบันทึกข้อมูล เหตุการณ์ และประสบการณ์เกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 พบในข้อมูลวิจัย 22 เพลง (4) การปฏิญาณตนต่อรัชกาลที่ 9 พบในข้อมูลวิจัย 19 เพลง และ (5) การอธิษฐานขอพรแด่รัชกาลที่ 9 พบในข้อมูลวิจัย 4 เพลง ผลการวิจัยแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 การคร่ำครวญโศกาลัยต่อการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

ในการวิเคราะห์ประเด็นนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้มุมมองเกี่ยวกับวรรณคดีนิราศของไทยเป็นแนวทางในการศึกษา ด้วยวรรณคดีนิราศเป็นงานประพันธ์ที่แสดงการคร่ำครวญ อันเนื่องมาจากการพลัดพรากสูญเสียบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ เช่น หญิงคนรัก พระมหากษัตริย์ ธรรมชาติ หรือเพื่อนมนุษย์ โดยสิ่งที่พลัดพรากหรือสูญเสียไปในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกัน (Chatuporn, 2013, pp. 90-91) เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยนำเสนอการคร่ำครวญโศกาลัยต่อการสูญเสียรัชกาลที่ 9 ผ่านองค์ประกอบหลักของวรรณคดีนิราศทั้ง 3 ประการ ได้แก่ การกล่าวถึงการจาก การพรรณนาความโศกเศร้า และการรำพันถึงบุคคลผู้เป็นที่รัก ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่พบได้ในวรรณคดีโศกาลัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.1.1 การจากอันเป็นมูลเหตุของการคร่ำครวญโศกาลัยในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

การจากเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณคดีนิราศที่พบในวรรณคดีโศกาลัย จตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013, pp. 91-97) กล่าวว่า การจากในวรรณคดีโศกาลัย หมายถึงการสิ้นชีวิต เป็นเหตุแห่งทุกข์ วรรณคดีโศกาลัยนำเสนอการจากด้วยศัพท์ 5 กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นศัพท์ที่หมายถึง จาก โดยตรง เช่น จาก ร้าง นิราศ พลัดพราก ฯลฯ กลุ่มต่อมา เป็นศัพท์ที่หมายถึง ทอดทิ้ง กลุ่มที่ 3 เป็นศัพท์ที่หมายถึง เสียชีวิต พบทั้งราชาศัพท์ เช่น สวรรคต สิ้นพระชนม์ ฯลฯ และศัพท์อื่น ๆ เช่น ม้วย ดับ ลาลับ สูญชนม์ ฯลฯ กลุ่มที่ 4 เป็นศัพท์ที่หมายถึง ไปสู่สวรรคต เช่น เสด็จสู่สุราลัย สู่ทิพย์นิมิต เสด็จคืนแดนสรวง ฯลฯ กลุ่มสุดท้าย เป็นศัพท์ที่หมายถึง เสียชีวิต ซึ่งสะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา เช่น สละขันธ์ ข้ามวัฏฏะ นิพพาน ฯลฯ เมื่อศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยตามแนวทางข้างต้น พบการสรรศัพท์ที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวทั้ง 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก ศัพท์ที่หมายถึง จาก ได้รับการนำเสนออยู่ 3 แนวทางดังนี้ แนวทางแรก กล่าวถึงรัชกาลที่ 9 ทรงจากพสกนิกรไป มีการใช้ศัพท์ “จากขงาย (จากไกล)” ใน “ชดาญลู่กขตจเค้นคเญ้มันนุ้รจาวกขงาย” (Thernthai as cited in King, 2016, 5:50) คำแปล “เสียดายพระมหากษัตริย์ของขมไม่ควรจากไกล” และศัพท์ “จากเดีวับัด (จากไปลับ)” ใน “อ้อวชตัจประตีสไทอ้อวมหาโพทิจิต อ้อวจากเดีวับัดอ้อวเวคย้อลลรชตมีจ-รชาย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 26:04) คำแปล “พ่อ[ผู้เป็น]กษัตริย์ประเทศไทยพอมหาโพธิสัตว์ พ่อจากไปลับพ่อเหวฬมพัดปลิวเมฆาคล้าย” ศัพท์เหล่านี้ใช้เพื่อสื่อถึงความห่างไกลระหว่างรัชกาลที่ 9 กับพสกนิกร และสื่อถึงการจากไปของพระองค์โดยไม่วันหวนกลับ

แนวทางต่อมา กล่าวถึงเทวดามาพรางพระองค์จากไป เช่น “เทวดามาพรางพ้อจากลูกไป” ใน “*เทวดามาพรางพ้อจากลูกไป*” ลูกหลานชาวไทยร้องไห้ทั่วหล้า” (Darky Junior as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 41:18) เพื่อสื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาพรางรัชกาลที่ 9 จากไป ส่งผลให้พสกนิกรทั่วประเทศเสียใจยิ่ง แนวทางสุดท้าย กล่าวถึงผลของการจากไป เช่น “*คเมียนงนี้้องวิลวิญ (ไม่มีวันจะหวนคืน)*” ใน “*อ้อวเวยอ้อวจอลโกนปเราะฮเวยโกนชเร้ย ชดัจอ้อวคเมียนงนี้้องวิลวิญ*” (Oh, 2016, 16:02) คำแปล “พ้อเหวยพ้อทั้งลูกชายเอ๋ยลูกสาว สมเด็จพระ *ไม่มีวันจะหวนคืน*” และการสรรศัพท์ “*มันเมียนงนี้้อบ (ไม่มีวันกลับ)*” ใน “*ทาพอหลวงจากไป ไกลแสนไกลมันเมียนงนี้้อบ*” (Michael as cited in PT-Studio, 2017, 2:08) คำแปล “*ไอพ้อหลวงจากไป ไกลแสนไกลไม่มีวันกลับ*” เพื่อสื่อว่าหมดโอกาสแล้วที่รัชกาลที่ 9 จะทรงหวนกลับคืนมาหาพสกนิกรชาวไทย

กลุ่มต่อมา ศัพท์ที่หมายถึง ทอดทิ้ง มีการใช้คำว่า “จอล (ทิ้ง)” เช่น “*จอลโกนเอียปเราะฮชเร้ยปตือไทชเร้ยอ้อมเอย*” (Oh, 2016, 14:21) คำแปล “*ทิ้งลูกเอ๋ยชายหญิงประเทศไทยร้องไห้โฮเอย*” เพื่อทำให้เห็นว่าการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 เปรียบได้กับการทอดทิ้งพสกนิกร ส่งผลให้พสกนิกรเศร้าโศกเสียใจยิ่งนัก

กลุ่มที่ 3 ศัพท์ที่หมายถึง เสียชีวิต จำแนกเป็น 2 กลุ่มย่อย กลุ่มย่อยแรก การใช้ราชาศัพท์ที่เหมาะสมแก่พระอิสริยยศ พบคำว่า “*โชรกีวด (สวรรคต)*” ใน “*ลือวเนี้ยแนลชดัจอ้อวโชรกีวด ตรงเอียแตงนี้้องพ้อดแบจ-กบาย*” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 19:18) คำแปล “*ตอนที่ซึ่งสมเด็จพระสวรรคต ทรงเอยดูจะสิ้นแตกกระจาย*” กลุ่มย่อยต่อมา การใช้ศัพท์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ราชาศัพท์ พบทั้งศัพท์ที่มีความหมายอ่อนกว่าปกติ ได้แก่ คำว่า “*พัก*” ใน “*พ้อเหน้อยหนักพักเถิดหนอไอพ้อจ่า*” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 36:52) คำว่า “*ร่างกายพ้อไม่ไหว*” ใน “*พ้อไม่เคยอ่อนแอพ้อจ่าร่างกายพ้อไม่ไหว*” และคำว่า “*ไม่มีพ้ออยู่*” ใน “*นับตั้งแต่นี้ไปไม่มีพ้ออยู่*” (Ajan lam as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 43:11) เพื่อสื่อว่า รัชกาลที่ 9 ทรงเหน้อยล้ามาก กระทั่งไม่สามารถผืนพระวรกายได้ จึงทรงหยุดพักการปฏิบัติพระราชกรณียกิจชั่วคราว หรือทรงเปลี่ยนที่ประทับ โดยศัพท์ต่าง ๆ ที่กล่าวโดยอ้อมเหล่านี้ สื่อถึงการสวรรคตของพระองค์ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังพบความเปรียบที่สื่อถึงการเสียชีวิต ได้แก่ “*โรลัม (โคนล้ม[ทั้งต้น])*” ใน “*อ้อมชอกบอกคลุ่นปราน เดิมโปทมโรลัมเอีย*” (Therthai as cited in King, 2016, 00:58) คำแปล “*ให้โคกพุ่มกายปราน ต้นโพใหญโค่นล้มแล้ว*” คำว่า “*ลึง (โคนล้ม[แบบถอนราก])*” ใน “*มลูโป-ลึงโกนเจาน้องเนียวยานา*” (Oh, 2016, 5:54) คำแปล “*ร่มโพโค่นล้มลูกหลานจะอยู่อย่างไร*” คำว่า “*ลืวด (ดับ)*” ใน “*เทียตเดียอ้อวลลึงเทียตลึงอ้อวลลืวด*” (Oh, 2016, 6:22) คำแปล “*ธาตุดินพ้อโค่นล้มธาตุไฟพ้อดับ*” คำว่า “*ประแมง (แตกหัก)*” ใน “*วินญีเยนนะเทียตอากาศเทียตคันปรัประแมงเอย*” (Oh, 2016, 6:40) คำแปล “*วิญญาณธาตุอากาศธาตุชั้นห้าแตกหักเอย*” และคำว่า “*ม้อด (หมด)*” ใน “*นอมม้อดเดีวเอียพลวงเคนีโกนเจาปวงประชา*” (Tongta as cited in Chokja Chokja, 2017, 1:45) คำแปล “*หนอหมดไปแล้วพ้อหลวงของลูกหลานปวงประชา*” ความเปรียบเหล่านี้เปรียบการจากไปของรัชกาลที่ 9 กับต้นไม้ใหญ่ที่โค่นลงทั้งต้นหรือโคนลงแบบถอนรากถอนโคน ไฟที่ดับแสง และสิ่งของที่แตกหักเสียหายหรือหมดสิ้นไป เพื่อให้ปรากฏภาพของการไม่สามารถคงอยู่ได้ดังเดิมของพระองค์

กลุ่มที่ 4 ศัพท์ที่หมายถึง ไปสู่สวรรคต แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย กลุ่มย่อยแรก การเสด็จสู่สวรรคตด้วยพระองค์เอง เช่น “*เสด็จสู่สวรรคาลัย*” ใน “*ปเรียฮอ้องเสด็จสู่สวรรคาลัย*” (Montra as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 25:15) คำแปล “*พระองค์เสด็จสู่สวรรคาลัย*” หรือ “*เนีวี่ลือชทานดุชิตา (อยู่บนสถานดุสิตา)*” ใน “*พ้อดบิโลกแพนเดียเนีวี่ลือชทานดุชิตา*” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 29:11) คำแปล “*พ้นจากแผ่นดินโลกอยู่บนสถานดุสิตา*” หรือ “*เลิงชวันคาโลจากามาพจน (ขึ้นสวรรคาลัยจากมาพจน)*” ใน “*จูนอ้อวเลิงชวันคาโลจากามาพจน*” (Oh, 2016, 22:02) คำแปล “*ส่งพ้อขึ้นสวรรคาลัยจากมาพจน*” และ “*กันปรมโลกกา (สถิตปรหมโลกา)*” ใน “*ชดาเยอ้อวเวยลืวดปเรียชคันกันปรมโลกกา*” (Oh, 2016, 8:14) คำแปล “*เสียดายพ้อเหวยพระชั้นธัตถสถิตปรหมโลกกา*” ศัพท์เหล่านี้นำเสนอสถานที่

ที่เสด็จพระราชดำเนินไปประทับหลังสวรรคต นอกจากการระบุถึงสวรรคตในภาพกว้างแล้ว ยังชี้เฉพาะถึงสวรรคตบางชั้น ได้แก่ ฉกามาพจร ดุสิต และพรหมโลกอีกด้วย การสรรค์พท์เหล่านี้สื่อถึงความปรารถนาดีและการยกย่องรัชกาลที่ 9 เพราะการได้ขึ้นสวรรคตหรือสถิตในพรหมโลกเป็นเครื่องยืนยันว่า พระองค์ทรงเป็นคนดีและบริสุทธิ์ จึงทรงกลายเป็นเทวดา พระโพธิสัตว์ และพรหมหลังสวรรคต กลุ่มย่อยต่อมา คือ ศัพท์ที่สื่อว่ามีเทวดามารับพระองค์ขึ้นสู่สวรรคต เช่น “เหล่าเทพเทวามารับพ้อกลับไป” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 41:33) และ “มาชนาเยียนา แคลตั่วดาเนอัมอ้อเล็งเดีว” (Samanchai For Fanclub, 2017, 2:58) คำแปล “หนึ่งปีแล้วหนาที่เทวดาพาพ้อขึ้นไป” ศัพท์เหล่านี้สื่อว่า รัชกาลที่ 9 ทรงมีบุญและมีความสำคัญมาก กระทั่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเทวดาต้องลงมาต้อนรับพระองค์สู่สวรรคตด้วยตนเอง กลุ่มย่อยสุดท้าย คือ ศัพท์ที่สื่อถึงการเสด็จสู่ที่ประทับเดิม เช่น “ลือบขวันเยียนา (กลับสวรรคตแล้วหนา)” ใน “โณนาอ้อลือบขวันเยียนา พระมหาราชของปวงประเจียชาวไทย” (DJ Num Isantai, 2016, 1:16) คำแปล “โธหนาทพ้อกลับสวรรคตแล้วหนา พระมหาราชของปวงประชชาวไทย” และ “เสด็จกลับ ณ สถานทิพย์พิมานแดนดุสิต” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 14:48) เนื้อเพลงเหล่านี้มีเพียงแต่กล่าวถึงการเสด็จกลับที่ประทับเดิมของรัชกาลที่ 9 แต่ยังสื่อถึงพระสถานะเดิมของพระองค์ คือ เทวดา หรือพระโพธิสัตว์ การกล่าวเช่นนี้ถือเป็นการแสดงความปรารถนาดีต่อพระองค์ เพราะการเสด็จกลับสวรรคตชั้นดุสิตซึ่งเป็นชั้นที่พระโพธิสัตว์ประทับ ยังสื่อความต่อไปอีกด้วยว่า พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

กลุ่มสุดท้าย ศัพท์อื่น ๆ ที่หมายถึง เสียชีวิต ซึ่งสะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา ศัพท์กลุ่มนี้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการไปสู่สวรรคตดังเช่นศัพท์ในกลุ่มที่ผ่านมา ยกตัวอย่าง คำว่า “พันกาลโลกา” ใน “ช้างทั่วไทยคร่ำครวญโศกศัลย์พ้องคร่ำครั้นพันกาลโลกา” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 40:29) คำว่า “มอดบือนประจันเจียด (หมดบุญพระชนม์ชาติ)” ใน “มัจฉาแพนแต่ยมอดบือนประจันเจียด” (Therthai as cited in King, 2016, 3:29) คำแปล “[พระ] เจ้าแผ่นดินหมดบุญพระชนม์ชาติ” และคำว่า “คันปรำประแมจ (ขันห้าแตกหัก)” ใน “วินญียนนะเพียดอากาศเพียดคันปรำประแมจเอย” (Oh, 2016, 6:40) คำแปล “วิญญานธาตุอากาศธาตุขันห้าแตกหักเอย” ศัพท์เหล่านี้สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องโลกนี้-โลกหน้าหรือชาตินี้-ชาติหน้า การมีบุญ-หมดบุญ และขัน 5 กล่าวคือ หากมนุษย์ยังมีชีวิต จะยังคงใช้ชีวิตในภพชาติต่อไปได้ แต่หากสิ้นชีวิต จะไปเกิดและใช้ชีวิตใหม่ในภพชาติอื่นตามคติเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ หรือหากยังมีบุญจะยังคงมีชีวิตต่อไป แต่หากหมดบุญจะต้องเสียชีวิตจากไป หรือหากยังมีชีวิต ขันห้าจะยังคงรวมกันอยู่ได้ แต่หากปราศจากชีวิต ขันห้าจะแตกสลายลงไป การสรรค์พท์เหล่านี้มาใช้จึงสื่อถึงการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 และยังสะท้อนถึงคติความเชื่อทางพุทธศาสนาในเวลาเดียวกัน

7.1.2 การพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้าอาลัยต่อการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

การพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้าอาลัยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพลัดพราก ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของวรรณคดีนิราศที่พบในวรรณคดีโศกาลัย จตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013, pp. 98-132) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า กวีพรรณนาความโศกเศร้าอาลัยเพื่อสร้างอารมณ์สะท้อนใจ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ ดังนี้ ประการแรก การสรรค์พท์ที่หมายถึงโศกเศร้าและอาลัย กวีมักวางศัพท์ดังกล่าวต่อกันหลายคำ เพื่อสร้างความต่อเนื่องของอารมณ์ เช่น ร้าวรานหม่นหมอง ประการต่อมา การใช้ภาพพจน์ชนิดอติพจน์ซึ่งนิยมมาก เพราะสามารถสื่อถึงความรู้สึกของประชาชนยามโศกเศร้าและเจ็บปวดอย่างรุนแรงได้ดี เช่น น้ำตานองแผ่นดิน เจ็บปวดราวฟ้าผ่ากลางใจ ประการสุดท้าย การใช้ขนบวรรณคดีนิราศ ได้แก่ การพรรณนาธรรมชาติให้สัมพันธ์กับความรู้สึกของกวีโดยใช้อติพจน์หรือบุคลวัต เช่น แผ่นดินสะท้อน ฟาดินร้องไห้ เพื่อสื่อว่าธรรมชาติไม่อาจทนรับความทุกข์นี้ได้จึงแปรปรวน นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงประเพณีพิธีกรรมในปัจจุบันไปยังบริบทเดียวกันในอดีตซึ่งเคยมีบุคคลผู้เป็นที่เคารพรักอยู่ การเชื่อมโยงองค์ประกอบในพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพกับอารมณ์โศก

และการกล่าวถึงคติความเชื่อในพุทธศาสนา ได้แก่ กรรมและมัจจุราช ไตรลักษณ์ สังสารวัฏ สวรรค์ และนิพพาน เพื่อเชื่อมโยงไปถึงสาเหตุของการพลัดพราก การสอนเรื่องอนิจจัง การอธิบายให้ได้เกิดเป็นข้าราชการบริพารทุกชาติ และการสื่อถึงสถานที่ปลายทางของบุคคลผู้ที่รัก ตามลำดับ เมื่อศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรอินไทยตามแนวทางข้างต้นพบเนื้อหาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ประการดังนี้

ประการแรก การสรรศัพท์ที่หมายถึงโศกเศร้าและอาลัย พบทั้งส่วนที่สอดคล้องกับแนวทางการประพันธ์วรรณคดีโศกาลัย คือ การสรรคำที่ถ่ายทอดความรู้สึกของราษฎรและพระบรมวงศานุวงศ์ โดยศัพท์ที่ใช้ถ่ายทอดความรู้สึกของพสกนิกรแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้ กลุ่มแรก คือ การเรียงศัพท์ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกันไว้ต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มระดับความโศกเศร้า เช่น คำว่า “สุดแสนเศร้าโศกเสียใจ” ใน “พี่น้องชาวไทยก๊อปปี้สุดแสนเศร้าโศกเสียใจ” (Samanchai For Fanclub, 2017, 00:56) คำแปล “พี่น้องชาวไทยทุกคนสุดแสนเศร้าโศกเสียใจ” และคำว่า “อาลัยอาวรณ์...มหาโชกรันท (มหาโศกรันท)” ใน “ประเจียจิ้นซแรงยุมกเดาฮกตุลอาเลาะฮอล กิดฮ้อเวบแลฮือเฮยเฮยมหาโชกรันท” (Oh, 2016, 8:44) คำแปล “ประชาชนร้องไห้โฮสะฮึกสะฮือฮ้อวอวรณ์คิดถึงพ่อเหวยกระไรเพียงนี้โฮยมหาโศกรันท” กลุ่มต่อมา คือ การพรรณนาความรู้สึกผ่านการร้องไห้ เช่น “ร้องไห้ทั่วหล้า” ใน “ลูกหลานชาวไทยร้องไห้ทั่วหล้า” (Darky Junior as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 41:23) และ “ตีพเนจโสรคลัง (น้ำตาไหลพราก)” ใน “มนายเฮตีพเนจโสรคลัง” (Tongta as cited in Chokja Chokja, 2017, 00:01) คำแปล “แม่เอ๋ยน้ำตาไหลทั้งแผ่นดิน ลูกหลานชาวไทยน้ำตาไหลพราก” ส่วนการสรรศัพท์เพื่อพรรณนาความโศกเศร้าของพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น “ปรีเยฮเรียจ-จวิ้งว้างว้างชาตริ้วปรีเยฮกันแซฮ้อว” (Oh, 2016, 12:42) คำแปล “พระราชวงศ์วงศ์ทรงพระกันแสง[นะ]พ่อ” เพลงนี้กล่าวถึงพระบรมวงศานุวงศ์ เพื่อสื่อว่า นอกจากพสกนิกรจะโศกเศร้าแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์ก็ทรงรู้สึกเช่นเดียวกัน ด้วยเป็นพระญาติโดยตรง จึงถือว่าการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 สร้างความโศกเศร้าอาลัยแก่บุคคลทุกระดับชั้น

นอกจากนี้ยังพบแนวทางใหม่ คือ การสรรศัพท์เพื่อสื่อถึงความรู้สึกตระหนกตกใจและอาการเสียขวัญของพสกนิกร จนต้องเตือนกันให้รีบตั้งสติ เช่น “ออยฮือฮือตั้งสติออยเจีย” ใน “ฮ้อฮือฮือฮือฮือว บือโดงชติรึงแบจ-กบาย ออยฮือฮือตั้งสติออยเจียเนอปปะฮฮฮเรีย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 19:35) คำแปล “พ่อเราสวรรคตดวงใจเกือบจะแตกเป็นเสี่ยง ให้เราประกอบ[สติและ]ตั้งสติให้ดีหนายายหญิง” และ “เทอเจิดออยเจียฮุนเขียครั้งฮึงโย” (Michael as cited in PT-Studio, 2017, 1:31) คำแปล “ทำให้ดีสติเสียครั้งฮึงโย”

ประการต่อมา การใช้ภาพพจน์ชนิดอติพจน์พรรณนาความรู้สึกหลังทราบข่าวการสวรรคต เพื่อสื่อถึงความเจ็บปวดทรมานแสนสาหัสและความทุกข์อันหนักอึ้งของพสกนิกรทั่วประเทศ เช่น “เหมือนฟ้าผ่าลงกลางใจ” (Bom, 2016a, 1:08) “แบะฮโดงเจาฮลือดฮือฮือจ๊อบคละจประชา” (Oh, 2016, 11:18) คำแปล “หัวใจหลานสลดเจ็บป่วยใหม่แสน” และ “ลูกไทยโศกคลั่งน้ำตาหลังท่วมแผ่นดิน” (Mao, 2016, 1:41) รวมถึง “อันแย้มมันรู้จ๊อปปี้” (Samanchai For Fanclub, 2016a, 00:39) คำแปล “พูดไม่ออกกันทุกคน”

ประการสุดท้าย การใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์พรรณนาธรรมชาติและการกล่าวถึงคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับขนบวรรณคดีนิราศซึ่งพบในวรรณคดีโศกาลัย ดังนี้

ประการแรก การพรรณนาธรรมชาติเพื่อเชื่อมโยงกับความรู้สึกที่สอดคล้องกับขนบนิราศ เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรอินไทยมีเพียงแต่ถ่ายทอดประเด็นนี้ด้วยภาพพจน์ชนิดอติพจน์และบุคคลวัตเท่านั้น แต่ยังไม่ใช้หีบห่ออีกด้วย

การใช้ข้อคิดพบในการพรรณนาท้องฟ้า ก้อนเมฆ หมูนก และพื้นดิน เชื่อมโยงไปยังความรู้สึกของศิลปิน เช่น “มีดสลัวใจสลาย” (Bom, 2016a, 00:26) “ฮ้อวจากเดีร์บัตเฮยเคียฮือฮือฮือ-รชาย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 26:19) คำแปล “พ่อกาไปลับเฮยลมหัดปลิวเมฆาคลาย” และ “กเตีฮือฮือฮือฮือฮือฮือ-รแนย” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 1:05) คำแปล “สะท้อนลั่นทั้งพระธรณี” รวมถึง “โกนจาบยุ”

มรโหม่ต้องแพนแต่ย์” (Montra as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 26:11) คำแปล “นภระจกร้องระงมทั้งแผ่นดิน” ตัวอย่างเหล่านี้นำเสนอธรรมชาติทุกระดับตั้งแต่สิ่งที่อยู่สูงที่สุดลงมาถึงต่ำสุด ทั้งที่มีและไม่มีชีวิต ซึ่งแปรปรวนอย่างใหญ่หลวงภายหลังการสวรรคต เพราะไม่อาจทนรับการสูญเสียครั้งนี้ได้ จึงใช้ความเปลี่ยนแปลงที่เกินกว่าปกติสื่อสารแทนด้วยธรรมชาติเหล่านี้ไม่อาจบอกกล่าวเป็นคำพูดได้

ส่วนการใช้บุคคลวิพากษ์การพรรณนาท้องฟ้า ผืนดิน และช้างที่แสดงอาการต่าง ๆ ของมนุษย์ ได้แก่ อาลัย ร้องไห้ และคร่ำครวญ เช่น “สายฝนหล่นปนน้ำตาจากฟ้าอาลัย” (Bom, 2016b, 1:33) “แพนมีจนอแพนแต่ย์ประทอ-รแนยเนวีรายุม” (Therthai as cited in King, 2016, 2:02) คำแปล “แผ่นดินพ่นอแผ่นดินพระธรณียังร้องไห้” และ “ช้างทั่วไทยคร่ำครวญโศกาลัยพ้องคร่ำครวญพันกาลโลกา” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 40:29)

ด้านการใช้สหพทพในเพลงเจริญบริณซึ่งยกคำร้องในเพลงกันตรึมโบราณมาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ คำร้องโบราณที่ยกมา คือ “นิธอญกิทา ชราเนาะฮัดประโดก กอญมโขกพล-จเรีย เทอบ้อนอาเวีย ออยจเรียพลัดติดจเรียพลัดปุม กอชัดเวียชีจอลมาชิต ออยจเรียเอียพลัดติด กอ-กเรื้อนปอชเตียนออยชิตชี”⁹ (Therthai as cited in King, 2016, 4:01) คำแปล “นี่เองเขาวา สงสารนโกพระดก ก็ให้โศกถึงผลไทร ทำบุญอะไร ให้ไทรออกผลอีก ไทรออกผลคราวก่อนสัตว์ก็กินสิ้นเปล่าตาย ให้ไทรเอียออกผลอีก ก็เผื่อไทรให้สัตว์กิน” เพลงนี้กล่าวถึงความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจและความปรารถนาของนโกพระดกที่มีต่อต้นไทรและผลไทร เป็นความรู้สึกเดียวกับศิลปินและพสกนิกรชาวไทยที่โศกเศร้าอาลัยรัชกาลที่ 9 เพราะพระองค์ทรงมีคุณูปการนานัปการต่อพสกนิกรชาวไทย ไม่ต่างจากต้นไทรที่ออกผลเป็นคุณแก่เหล่าสัตว์

ประการต่อมา คือ การกล่าวถึงคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการสวรรคต ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับขนบนิราศอีกประการหนึ่ง ความเชื่อดังกล่าว ได้แก่ ภพชาติ สวรรค์ และนิพพาน ความเชื่อเรื่องภพชาติพบในบริบทการถวายนามันสัญญาขอเป็นข้าเคียงพระบาททุกชาติ เช่น “ลูกขอเป็นข้ารองบาททุกชาติไป” (Ajan lam as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 46:32) และ “ชมปิงบา-รเมย์อ้ออดีต กรุบกรุบเจียดอ้อเวดตลอดไป” (Michael as cited in PT-Studio, 2017, 3:47) คำแปล “ขอพึงบารมีพ่ออีก ทุกทุกชาติพ่อเหวยตลอดไป” ซึ่งกล่าวถึงการเกิดใหม่ในภพชาติต่อไป เพื่อรับใช้หรืออยู่ใต้ร่มพระบารมีของรัชกาลที่ 9 การกล่าวเช่นนี้สื่อถึงความจงรักภักดีอันมั่นคงของพสกนิกรที่มีต่อพระองค์ อนึ่ง ความเชื่อนี้ยังสื่อถึงคติเรื่องสังสารวัฏทางอ้อมอีกด้วย เพราะเมื่อมีการเกิดใหม่ในชาติต่าง ๆ เท่ากับเป็นการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ส่วนความเชื่อเรื่องสวรรค์และนิพพานได้รับการนำเสนอในบริบทของการอธิษฐานขอพร โดยพสกนิกรขอให้พระองค์เสด็จสู่สวรรค์หรือพระนครนิพพานเพื่อเสวยสุขนิรันดร์ เช่น “ขอพระองค์ทรงเสด็จสู่สวรรคต” (Bom, 2016a, 1:36) “ชมปเรียฮอชิงลองดือลนิบเบียน” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 16:28) คำแปล “ขอพระองค์ข้ามถึงนิพพาน” หรือกล่าวโดยอ้อมถึงพระนิพพานว่า “ขอพระองค์เสด็จสู่ทิพย์วิมาน มุ่งมาดพ้นการเกิดแก่เจ็บตาย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 15:16) คำว่า “พ้นการเกิดแก่เจ็บตาย” ในที่นี้สื่อถึงการพ้นทุกข์และไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกในสังสารวัฏ ภาวะดังกล่าวเท่ากับการที่ทรงได้นิพพาน

7.1.3 การรำพันถึงรัชกาลที่ 9 ผู้ทรงเป็นที่เคารพรักของพสกนิกรในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

การรำพันถึงบุคคลผู้เป็นที่รักเป็นองค์ประกอบสำคัญประการสุดท้ายของวรรณคดีนิราศที่พบในวรรณคดีโศกาลัย จตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013, pp. 132-140) กล่าวถึงองค์ประกอบนี้ว่า วรรณคดีโศกาลัยมีการรำพันถึงบุคคลผู้เป็นที่รัก 3 แห่ง โดยแห่งแรก เป็นการรำพันถึงความรักและความผูกพันของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีต่อราษฎร

⁹ เนื้อร้องนี้พบในเพลงกันตรึมโบราณ ขับร้องเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย เช่น เพลง “รำปี (กล่อม)” ในอัลบั้ม ชุด 2 เจ้าตัวรับกันตรึม ของวงกันตรึมเก๋ตา (Kantrum Kerta, n.d.) วงกันตรึมวงนี้มีชื่อเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หมายถึง มรดกจากปู่หรือตา สื่อถึงเพลงกันตรึมอันเป็นมรดกที่ได้รับจากบรรพบุรุษ

ประหนึ่งบุตร แ่่มมต่อมา เป็นการรำพันถึงความรักและความผูกพันของราษฎรที่มีต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ประดุจญาติผู้ใหญ่ แ่่มมสุดท้าย เปรียบพระมหากษัตริย์ประจักษ์อวัยวะหรือสิ่งสำคัญในชีวิต เช่น นัยนาราชภูริ ดวงใจชาติ มิ่งขวัญ ฯลฯ ด้วยความรู้สึกดังกล่าว เมื่อพระองค์สวรรคต ราษฎรจึงทุกข์โศกและเจ็บปวดใจยิ่งราวกับสูญเสียอวัยวะหรือสิ่งสำคัญในชีวิตไป เมื่อศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยตามแนวทางข้างต้นพบการรำพันถึงรัชกาลที่ 9 ทั้ง 3 แ่่มมดังต่อไปนี้

แ่่มมแรก การรำพันถึงความรักและความผูกพันของรัชกาลที่ 9 ที่มีต่อราษฎรประหนึ่งบุตร เช่น “*ท้าวฮั่วชลัญ โทนปีตขงยเน อื้อวมันกียกิดล้าเอยเอียง*” (Songsaeng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 3:57) คำแปล “*ไอ้พ่อรักลูกไกลไกลเน้อ พ่อไม่เคยคิดล้าเอยเอียง*” และ “*มันทาจูรือเจียชลัญโชนต้องเออะฮเอย*” (Netnang as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 11:05) คำแปล “*ไม่ว่าชั่วหรือดีรักลูกทั้งหมดเอย*” ความรักของรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมีต่อราษฎรทุกคนเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ เพราะไร้ข้อจำกัดไม่ว่าจะเป็นเรื่องระยะทางใกล้-ไกลหรือการมีอุปนิสัยเช่นไรของราษฎรด้วยในสายพระเนตรของพระองค์ พสกนิกรในชาติล้วนเปรียบเป็น “ลูก” ของพระองค์ทั้งสิ้น

แ่่มมต่อมา การรำพันถึงความรักและความผูกพันของราษฎรที่มีต่อรัชกาลที่ 9 ประหนึ่งบิดาและญาติผู้ใหญ่ พบ 6 แนวทางดังนี้ แนวทางแรก การแสดงความรักและภักดี ดังมีการใช้คำ เช่น “รักภักดี” ใน “*อนากุนอื้อวทไลทลา ชมทวาย อาไลด้วยใจรักภักดียิ่ง*” (DJ Num Isantai, 2016, 2:02) คำแปล “*ไอ้หนอพระคุณ[ของ]พ่อสูงค่า ขอลถวายอาลัยด้วยใจรักภักดียิ่ง*” หรือกล่าวว่าพระองค์ทรงเป็น “ที่รัก” ของพสกนิกร ดังว่า “*ทรงเป็นที่รักของแผ่นดินนี้...บุกป่าฝาดงดอยแดนดิน ทูรกันดาร เพื่อลูกเพื่อหลานเพื่อคนไทยทั้งนั้น*” (Bom, 2016b, 0:25) แนวทางต่อมา การแสดงความรู้สึกเสียสละที่เสด็จจากไป ซึ่งสื่อถึงความผูกพันที่ราษฎรมีต่อพระองค์ เช่น “*มันทากนึ่งมึงมันทาแดชเราะกราว เนอ้มคเนียยมชดาญกุนอื้อว*” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 4:41) คำแปล “*ไม่ว่าในเมืองไม่ว่าบ้านนอก พากันร้องไห้ เสียสละคุณพ่อ*” แนวทางที่ 3 การแสดงความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ ซึ่งสื่อถึงความผูกพันเช่นกัน พบการใช้คำ เช่น “*มนียเป็ญแพน แด้ยแซนฮาโลโซกา...ความเจียแดลฮื้อวทวอดูก ปินยเดวิ้มุกโชนเจาคือมเรียะซา*” (Montra as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 25:21) คำแปล “*คนทั่วแผ่นดินแสนอาลัยโศกา...ความดีที่พ่อทำไว้ จากนั้นต่อไปลูกหลานพยายามรักษา*” แนวทางที่ 4 การแสดงความรู้สึกคิดถึงพระองค์ตลอดเวลา อันเป็นความผูกพันอีกแบบหนึ่ง พบการใช้คำ เช่น “*กิดดีดอล (คิดถึง)*” ใน “*อื้อวเอียหนอกุนอื้อว ปรับทาโชนเจาคิดดีดอลซ็อบไป*” (Samanchai For Fanclub, 2017, 1:55) คำแปล “*พ่อเอ๋ยหนอคุณพ่อ บอกว่าลูกหลานคิดถึงทุกวัน*” แนวทางที่ 5 การแสดงความรู้สึกยังทำใจไม่ได้หลังการสวรรคตด้วยความผูกพันกับพระองค์ เช่น “*ประเจียจิ้นทเวอเจิดมันเตอ์นบานเตอ์อว มลูปโป-ลถึงโชนเจาน้องเนียวยานา*” (Oh, 2016, 5:51) คำแปล “*ประชาชนยังทำใจไม่ได้หรือพ่อ ร่มโพโคนล้มลูกหลานจะทำอย่างไร*” แนวทางสุดท้าย การนำเสนอว่าพระองค์ยังคงประทับอยู่ในใจพสกนิกรทั่วประเทศ ดังพบการใช้คำ “*อยู่ในใจ*” ใน “*พ่ออยู่ในใจคนไทยทุกคน...ลูกหลานชาวไทยรักพ่อทุกคน*” (Phimpha, as cited in Samanchai For Fanclub, 2016b, 3:39) ซึ่งสื่อถึงความรักและความผูกพันที่ไม่อาจตัดขาดได้ พระองค์จึงยังคงประทับอยู่ในใจราษฎร ทั้งนี้ในการแสดงความรักและความผูกพันข้างต้น มีการใช้คำที่สื่อถึงสถานะความเป็นบิดาและญาติผู้ใหญ่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังพบการเปรียบและเรียกขานพระองค์เป็น “อื้อว (พ่อ)” และเรียกขานตนเองเป็น “โชนเจา (ลูกหลาน)” ของพระองค์ คำเรียกขานคำหลังนี้สามารถสื่อทางอ้อมได้ว่า เมื่อชาวเขมรถิ่นไทยมองตนเองเป็น “ลูกหลาน” ของรัชกาลที่ 9 พระองค์จึงทรงมีพระสถานะเป็นดังญาติผู้ใหญ่ของชนกลุ่มนี้โดยปริยาย

แ่่มมสุดท้าย การเปรียบพระมหากษัตริย์ดังอวัยวะหรือเป็นสิ่งสำคัญของชีวิต พบการเปรียบรัชกาลที่ 9 เป็นดังดวงใจ และเป็นมิ่งขวัญของพสกนิกร ดังว่า “*รักพอนั้นดังดวงใจ*” (Nga as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 47:26) และ “*องค์มิ่งขวัญของปวงประชา*” (Bom, 2016a, 1:43) ความเปรียบเหล่านี้ได้เทียบพระองค์กับหัวใจ ซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์ยังมีชีวิต และเปรียบพระองค์กับขวัญซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ยังคงมีชีวิตปกติสุขได้ ด้วยมุมมองดังกล่าวทำ

ให้เมื่อถึงคราวที่พระองค์สวรรคต ราษฎรจึงเกิดความรู้สึกประหนึ่งจะสิ้นใจ และเกิดภาวะเสียขวัญ ต้องโศกเศร้าเจ็บปวดจนไม่อาจมีชีวิตที่เป็นปกติสุขได้

7.2 การสรรเสริญยกย่องรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

ในการวิเคราะห์ประเด็นนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้มุมมองเกี่ยวกับวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติของไทยเป็นแนวทางในการศึกษา ด้วยวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีเนื้อหากล่าวถึงคุณงามความดีของกษัตริย์ หรือกล่าวยกย่องเจ้านายชั้นสูง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่พบในวรรณคดีโสกาลัยพบว่ามี 2 ประการหลักดังนี้ ประการแรก คือ การสรรเสริญพระเกียรติ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแรก คือ พระชาติกำเนิดในวงศ์กษัตริย์อันสูงส่ง ด้านต่อมา คือ พระราชจริยาวัตรที่งดงามในทางพระอุปนิสัย พระมารยาท พระอัธยาศัย หรือน้ำพระทัย ด้านที่ 3 คือ พระปรีชาสามารถด้านต่าง ๆ โดยในยุคแรกเน้นด้านการรบ แต่ยุคต่อมาเน้นความรู้ภาษาต่างประเทศและวิทยาการสมัยใหม่จากตะวันตก และด้านสุดท้าย คือ การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ได้แก่ การทำศึกปกป้องอาณาจักรและราษฎร การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองและทันสมัย และการบำรุงราษฎรให้เป็นสุข ประการต่อมา การยกย่องพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ใน 8 มิติตามขนบของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ การยกย่องเป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระโพธิสัตว์ เทพที่จุติมาบนโลกมนุษย์ เทพภายหลังการสวรรคต พระมหากษัตริย์พรตราช กษัตริย์ในอุดมคติผู้ทรงเป็นที่ยึดเหนี่ยวหรือที่พึ่งพิง สิ่งสูงค่า แสงสว่าง หรือน้ำที่ใช้ดับความทุกข์ร้อน บิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่ (Chatuporn, 2013, pp. 141-188) เมื่อศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยตามแนวทางข้างต้นพบเนื้อหาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติทั้ง 2 ประการดังนี้

7.2.1 การสรรเสริญพระเกียรติรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

การสรรเสริญพระเกียรติรัชกาลที่ 9 ในข้อมูลวิจัยพบ 3 ด้าน ได้แก่ การสรรเสริญพระจริยาวัตร พระปรีชาสามารถ และการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ดังนี้

ด้านแรก การสรรเสริญพระจริยาวัตร มีการสรรเสริญพระอุปนิสัยรัชกาลที่ 9 ว่า เป็นกษัตริย์ที่ทรงอดทนทำงานหนักมายาวนานยิ่งกว่าบุคคลใด ดังว่า “พ่อตรากตรำอดทนเหนือสิ่งใด” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 35:59) และสรรเสริญน้ำพระทัยอันงดงามว่า ทรงห่วงใยพสกนิกร จึงทรงปรารถนาและทรงดูแลราษฎรให้มีชีวิตที่ดีและอยู่เย็นเป็นสุข ดังว่า “ชาวไทยทั่วหล้าซาบซึ้งในน้ำพระทัย แดล่อดูแลพ่อแม่พี่น้องชาวไทย โทนเงาประเอษขรเย็นแผนแต่ยตระเจียะตระจมน” (Bunya, 2016, 00:33) คำแปล “... ที่พ่อดูแลพ่อแม่พี่น้องชาวไทย ลูกหลานชายหญิงแผ่นดินร่มเย็นเป็นสุข” และ “คนทำไรไถนาได้ลืมตาเพราะน้ำพระทัย” (Nga as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 48:22)

ด้านต่อมา การสรรเสริญพระปรีชาสามารถ 2 ด้าน คือ ด้านดนตรีและกีฬา ดังว่า “ทรงดนตรีกีฬาพาให้เป็นสุข” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 31:12) เนื้อเพลงวรรณคดีมาจากเพลง “ต้นกล้าของพ่อ” ซึ่งสื่อว่า ดนตรีและกีฬาช่วยสร้างความสุขแด่รัชกาลที่ 9 หากพสกนิกรผู้เปรียบเป็นต้นกล้าของพระองค์ดำเนินชีวิตตามแนวทางดังกล่าว ก็จะสามารถใช้ชีวิตได้เป็นสุขเช่นเดียวกัน

ด้านสุดท้าย การสรรเสริญการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ซึ่งมี 2 ประเด็นย่อย คือ ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร และทรงพัฒนาประเทศให้รุ่งเรือง ดังนี้

ประเด็นแรก การสรรเสริญว่าทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร พบการสรรเสริญ 2 แบบดังนี้ แบบแรก เป็นการสรรเสริญในภาพรวมดังว่า ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรทุกภูมิภาคโดยไม่ทรงย่อท้อ เช่น “นอ้ออวดจัดบัดเปาโนโทยไพออยโตนเงาเนือกลางเอียฮีสานไต้” (Tongta as cited in Chokja Chokja, 2017, 00:41) คำแปล “หนอพ่อจัดบัดเปาโนโทย

ภัยให้ลูกหลานเหนือกลางเอ๋ยอีสานได้” และ “พ่อทำเพื่อปวงประชา ไม่เคยบ่นไม่เคยย่อท้อ” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 2:58) ทรงนำราษฎรไปบนหนทางที่ดี ดังว่า “น้อมกราบบังคมทูลอ้อว แดลเนี่ยมโกนเจาเคิร์ แดพล้อเวีย” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 1:29) คำแปล “น้อมกราบบังคมทูลพ่อ ที่นำ ลูกหลานเดินแต่ทางดี” และกล่าวถึงผลลัพธ์ของการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจว่า ส่งผลให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข ดังว่า “ซดัจอ้อวทรงวางรากฐาน ออยพงย้งบานเนวีตโรเจียะเออตโรจม” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 19:01) คำแปล “สมเด็จพระทรวงวางรากฐาน ให้พวกเราได้อยู่เย็นเอ้อเป็นสุข” ทั้งนี้ยังมีการสรรเสริญว่า การทรงงานของพระองค์ถือเป็นการฝากผลงานไว้แก่พสกนิกร ดังว่า “ซนาโดเค็นอ้อวซางตูกออยโกนเจา” (Bunya, 2016, 1:53) คำแปล “ผลงานของพ่อสร้างไว้ให้ลูกหลาน” ผลงานดังกล่าวจึงนับเป็นมรดกที่พสกนิกรได้รับสืบทอดจากพระองค์ผู้เป็น “พ่อ” แบบ ต่อมา เป็นการสรรเสริญโดยแจกแจงรายละเอียดว่า ทรงพระราชทานแนวทางต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งแก่เกษตรกร ดังว่า “ยามภัยแล้งมาโครงการก็มี ฝนเทียมบารมีพ่อนี้แก้ปัญหา เชื่อนภูมิพลเชื่อนใหญ่น้อยพ่อทำมา บองบโอนขวานออยูติกิน ดี” (Darky Junior as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 39:39) คำแปล “... พี่น้องขวานออยูติกินดี” ทรงพระราชทานแนวทางเลี้ยงชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมด้วยแนวคิดและโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ยกตัวอย่าง “ทั้งเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทุนหล่อเลี้ยงเพียงพอเท่าที่มี โครงการมากมายรู้จักใช้ยังดี นี่คือทฤษฎีที่พ่อสอนไว้” (Darky Junior as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 40:22) และ “แม่ถื่นทูกันดาร์อ้อวเตีบ้านหนาเตวีเมอโกน เจา ออยจิจคลองเก็บตี-กเรี่ยนดำนามาแล้วคำซรีอว” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 7:47) คำแปล “แม่ถื่นทูกันดาร์พอไปได้หาไปตูลูกหลาน ให้ซดคลองเก็บน้ำเมื่อปลูกหนามผัก[และ]ปลูกข้าว” และทรงบำรุงขวัญ กำลังใจเกษตรกรและศีลธรรมของราษฎร ดังว่า “อ้อวยัวงไซแรออยก่าลังเจ็ดชีชานา ออยเนียะเทอซแร้งกาเตัญทาเมียนอ้อว เนี่ยม” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 9:21) คำแปล “พ่อเอววันพิฆมมคลให้กำลังใจชานา ให้คนทำนาไร้วัวมีพ่อนา” และ “กันเซลล์ปราเออยจำเซลล์วาปราแบีย เนี่ยมโกนปเราะฮเอยโกนซเรียออยคือมเทอบ้อน” (Netnang as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 11:34) คำแปล “ถือศีลห้าเออยจดจำศีลซะแปด พาลูกชายเอ๋ยลูกสาวให้หมั่นทำบุญ”

ประเด็นต่อมา การสรรเสริญว่าทรงพัฒนาประเทศให้รุ่งเรือง โดยกล่าวว่าทรงอาสาต่อสู้กับความยากลำบากที่เปรียบ เป็นศัตรูของชาติตลอดระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพื้นที่ที่ทูกันดาร์ให้รุ่งเรืองและร่มเย็น ยกตัวอย่าง “กษัตริย์นักพัฒนาทรงครองราชย์มาได้เจ็ดสิบปี” (Mao, 2016, 00:38) “ผู้ศึกพัฒนาแผ่นดินไทย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 41:11) และ “พ่ออย่างเท้าก้าวนำให้ฉ่าขึ้น พลิกภาคผืนแผ่นดินถิ่นยากเข็ญ สร้างชาติไทยให้วัฒนาสุขร่มเย็น” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 36:16)

7.2.2 การยกย่องรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยยกย่องรัชกาลที่ 9 รวม 9 สถานะ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ยกย่อง พระองค์ได้สอดคล้องตามขนบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ มี 6 สถานะ ได้แก่ พระโพธิสัตว์ เทพที่จุติจากสวรรค์ เทพภายหลัง การสวรรคต กษัตริย์ในอุดมคติผู้ทรงเป็นที่พึ่งและแสงสว่าง บิดา และญาติผู้ใหญ่ กลุ่มต่อมา คือ สถานะใหม่ที่ทรงได้รับการยกย่องเพิ่มเติมอีก 3 สถานะ ได้แก่ ครู เจ้าชีวิต และสิ่งที่ได้รับการเคารพสักการะ

สถานะที่รัชกาลที่ 9 ทรงได้รับการยกย่องในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย และเป็นสถานะที่สอดคล้อง กับขนบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติของไทย มี 6 สถานะ ดังนี้

สถานะแรก คือ พระโพธิสัตว์ผู้ทรงบำเพ็ญทานบารมีให้สมบูรณ์พร้อมตลอดพระชนมายุ ดังว่า “โพธิสัตว์อุบัติบนโลกา แปรสับเก้าพระชันษา ก้องหล้าเกริกฟ้าเกรียงไกร... โพธิสัตว์ล่อเมียนเป็นุเดียบนบอ-รเมียม” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 12:29) คำแปล “...โพธิสัตว์งามมี-เพ็ญทานบารมี”

สถานะต่อมา คือ เทพที่จุติจากสวรรค์มาบำเพ็ญความดีในโลกมนุษย์ สถานะนี้มุ่งให้ความสำคัญแก่ความเป็นเทพก่อน ประสุม และความเป็นเทพขณะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจบนโลกมนุษย์ในฐานะพระมหากษัตริย์ ซึ่งทราบจากการอนุมาน ในเพลงที่กล่าวถึงการเสด็จกลับสู่สรวงสวรรค์หลังการสวรรคต เพื่อเสด็จกลับไปสู่ที่ประทับเดิมของพระองค์ เช่น “เทวดาเดินดินคืนถิ่นสวรรค์” (Mao, 2016, 1:59) เพลงวรรณคดีนี้สื่อให้ทราบว่า ก่อนประสูติ พระองค์ทรงเป็นเทพอยู่บนสวรรค์มาก่อน และเมื่อเป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์ก็ทรงเป็น “เทวดาเดินดิน” มุมมองต่อพระองค์ในฐานะเทพบนโลกมนุษย์เกิดจากการที่ ทรงอุทิศพระวรกายบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อช่วยให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังพบในเพลงซึ่งกล่าวตอนหนึ่งว่า “เหนื่อยกายไม่ท้อพ้อหลวงของลูกเจ้า ประดุจดั่งเทวดาชาวประชาได้สดใส” (Nga as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 49:43)

สถานะที่ 3 คือ เทพภายหลังการสวรรคต สถานะนี้ของรัชกาลที่ 9 มีความพิเศษ เพราะเป็นการนำพระสถานะเดิมของ พระองค์ขณะมีพระชนม์ชีพในฐานะ “พ่อของแผ่นดิน” ผนวกเข้ากับสถานะใหม่หลังสวรรคต คือ สถานะเทพบนสรวงสวรรค์ กลายเป็น “เทพพระบิดา” ดังว่า “ไฉ่ดวงแก้วพระวิญญาน...ขอพระองค์เสด็จสู่ทิพย์วิมาน...พสกนิกรกราบไหว้องค์เทพพระ บิดา” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 14:42) ด้วยสถานะดังกล่าวที่ทรงเป็นทั้งเทพและ บรรพชน จึงทรงมีบทบาทใหม่ในฐานะบรรพบุรุษของปวงชนชาวไทยที่อาจบันดาลพรแก่ลูกหลานได้ ชาวเขมรถิ่นไทยจึงขอพร จากพระองค์ เพื่อประโยชน์ของชาติและราษฎรชาวไทย ดังว่า “โกนผมบ่อนบอ-รเมียมขุดจ้อวป/แรคนองออยปวโรนเญาเอย ... โฉมออยปติสเจียดไทเรียจะอานาจะไทเอยจำเรินรุ่งเรืองโชติช่วงชัชวาล โรกซีเมียนบานเอยโตรเจียดโรจีเม” (Oh, 2016, 22:39) คำแปล “ลูกขอบุญบารมีสมเด็จพ่อผืนหลังอวยพรลูกหลานเอย...ขอให้ประเทศชาติไทยราชอาณาจักรไทยเอ๋ยจำเริน รุ่งเรืองโชติช่วงชัชวาล ทำมาหากินคล่องเอ๋ยร่มเย็นเป็นสุข”

สถานะที่ 4 คือ กษัตริย์ในอุดมคติผู้ทรงเป็นที่พึ่งและแสงสว่างแก่ราษฎร มีการยกย่องพระองค์เป็นที่พึ่งยามยาก ส่งผล ให้ราษฎรที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระองค์มีชีวิตที่ดีขึ้น ดังว่า “มาครุ่นคิดที่พึ่งชีวิตยามยาก ... มาตอนนี้ได้ติดด้วยคำของ พ่อ” (Nga as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 47:45) และยังมีการเปรียบสถานะดังกล่าวของพระองค์กับต้นไม้ ใหญ่ที่ให้ร่มเงาแก่พสกนิกรทุกช่วงวัย เช่น “ต้องบองปอนแม่อ้อวแยยตา บานโมเนวิมลูปโหมลูปจริย” (Phimpha as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 20:20) คำแปล “ทั้งพี่น้องแม่พ่อยายตาปู่ ได้มาอยู่ใต้ร่มโพธิ์ร่มไทร” นอกจากนี้ยัง เปรียบพระองค์กับแสงธรรมที่ส่องทางสว่างแก่พสกนิกร ดังว่า “พ่อประดุจแสงธรรมสว่างไสว” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 37:19)

สถานะที่ 5 คือ บิดา พบการใช้คำบ่งชี้สถานะนี้ 7 ด้าน ในการวิเคราะห์สถานะนี้มุ่งศึกษาเฉพาะความหมายของถ้อยคำ ที่เลือกใช้เป็นสำคัญ เพื่อทราบถึงมุมมองที่ชาวเขมรถิ่นไทยมีต่อพระองค์ ดังนี้ ด้านแรก พ่อผู้ได้รับการเคารพ ทราบจากการใช้ คำว่า “ลูก (ท่าน)” ในคำเรียก เช่น “ลูกอ้อว (ท่านพ่อ)” ใน “คลุมโตตุลูลูกอ้อวตะนอลือเกซา” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 27:30) คำแปล “ขยมิรับท่านพ่อวางหนอเหนือเกศา” ด้านต่อมา พ่อผู้ได้รับการเทิดทูน ทราบจากการใช้คำว่า “อยู่หัว” เช่น “พ่ออยู่หัว” ใน “คือพ่ออยู่หัวคนไทยรักกันดี” (Bom, 2016b, 00:33) ด้านที่ 3 พ่อผู้เป็น เจ้าของแผ่นดินไทย ทราบจากการใช้คำแสดงความเป็นเจ้าของ เช่น “อ้อวมจันเเค้นแพนแต่ย (พ่อ[ผู้เป็น]เจ้าของของแผ่นดิน)” ใน “อ้อวมจันเเค้นแพนแต่ย อ้อวคยอมเมียนบ่อนเอยบา-รเมียม” (Songsaeng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 1:06) คำแปล “พ่อเจ้าของหนอของแผ่นดิน พ่อขยมีบุญเอ๋ยบารมี” ด้านที่ 4 พ่อผู้ปกครองประเทศไทย ทราบจาก การใช้คำเรียกสถานะผู้ปกครองอย่าง “พ่อหลวง” เช่น “พ่อหลวงไทย” ใน “เพราะอยากให้ลูกหลานได้ทำงานอยู่ดีกินดี พ่อหลวงไทยนี้รักลูกทุกคน” (Phimpha, as cited in Samanchai For Fanclub, 2016b, 1:18) ด้านที่ 5 พ่อผู้ทรงเป็น

กษัตริย์ไทยที่กล้าหาญและยิ่งใหญ่ ทราบจากการใช้คำบ่งชี้ชื่อประเทศและคำขยาย เช่น “อ้าวซ็อมดั่งไท (พ่อกษัตริย์ไทย)” ใน “*กุนอ้าวซ็อมดั่งไท* (ซอร์ทวดเฮียนา)” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 42:07) คำแปล “*คุณพ่อกษัตริย์ไทยสวรรคตแล้วหนา*” และการใช้คำแสดงการชื่นชมความกล้าหาญและยิ่งใหญ่ว่า “*ปรีเยฮวีเรียะแบ๊ยะดา-มฮาเรียจซังไท* (พระวีรบิดามหาราชกษัตริย์ไทย)” ใน “*เรียจกาลดีปราบวนปรีเยฮวีเรียะแบ๊ยะดา-มฮาเรียจซังไท* (เออหวายบังคมชดั่งอ้าว)” (Oh, 2016, 3:17) คำแปล “*รัชกาลที่เก้าพระวีรบิดามหาราชเอ๋ยกษัตริย์ไทย ถวายบังคมสมเด็จพระ*” ด้านที่ 6 พ่อของแผ่นดินไทย ทราบจากการใช้คำเรียกอย่างตรงไปตรงมา เช่น “พ่อแผ่นดินไทย” ใน “*สมเป็นต้นกล้าของพ่อแผ่นดินไทย* (ราชวงศ์จักรี ลูกจะสานสร้างชาติเรานี้ให้ร่มเย็นสุขศรียังยืนมั่นคง)” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 32:25) ด้านสุดท้าย พ่อผู้ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ทราบจากการใช้คำเรียกอย่างตรงไปตรงมา ดังว่า “*อ้าวมหาโพธิ์ซัด* (พ่อกุหลาบโพธิ์)” ใน “*อ้าวซังจัประดีฮ้ออ้าวมหาโพธิ์ซัด*” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 26:04) คำแปล “*พ่อกษัตริย์[ของ]ประเทศไทยพ่อกุหลาบโพธิ์*” คำเรียกเหล่านี้แสดงการยกย่องรัชกาลที่ 9 เป็น “พ่อ” ในหลายมิติ นับตั้งแต่พ่อผู้ซึ่งได้รับการเคารพยกย่อง พ่อผู้เป็นเจ้าของแผ่นดิน พ่อปกครองประเทศผู้กล้าหาญและยิ่งใหญ่ และพ่อผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ

สถานะที่ 6 คือ ญาติผู้ใหญ่ สถานะนี้ทราบทางอ้อมจากคำเรียกพสกนิกร เช่น “ลูกหลานชาวไทย” ใน “*เทวดามาพรากพ่อจากลูกไป ลูกหลานชาวไทยร้องไห้ทั่วหล้า*” (Darky Junior as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 41:18) หรือ “*โกนเจาปเราะฮซแนรีย* (ลูกหลานชายหญิง)” ใน “*ซงายบล่าอ้าวกอเตวีเตวีเยี่ยมโกนเจาปเราะฮซแนรีย*” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 8:05) คำแปล “*ไกลเพียงใดพ่อก็ไปไปเยี่ยมลูกหลานชายหญิง*” เมื่อราชภูมิมีสถานะเป็นลูกหลานของพระองค์ รัชกาลที่ 9 จึงทรงมีสถานะเป็นญาติผู้ใหญ่ของชาวเขมรถิ่นไทยและชาวไทยโดยปริยาย

ส่วนสถานะใหม่ที่รัชกาลที่ 9 ทรงได้รับการยกย่องในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยมี 3 ด้านดังนี้

สถานะที่ 7 คือ ครู พระองค์ทรงได้รับการยกย่องให้เป็นครูจากบทบาทการสอนหลายด้าน ได้แก่ ทรงเป็นครูของวงประชา ดังว่า “*ท้าวอ้าวซอนโกนกรูบคเนียน*” (Songsaeng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 1:59) คำแปล “*ไอ้พ่อสอนลูกทุกคนเน*” ทรงสอนศิษย์ให้ใช้ชีวิตพอเพียง เช่น “*อยู่แบบพอเพียงพ่อสอนให้เลี้ยงตัวตน*” (Bom, 2016b, 1:18) ทรงสอนศิษย์ให้ดำเนินชีวิตบนหนทางที่ดี ดังว่า “*ประอึ้งปรับพล้อวอยดำเนินราชีวิต* (ไม่เกิดเคาะฮไปหลงเดินทางผิด ดำเนินชีวิตตามพล้ออ้าวอิงปรับ)” (Darka as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 35:17) คำแปล “*พระองค์บอกทางให้ดำเนินชีวิต อย่าคิดผิดไปหลงเดินทางผิด ดำเนินชีวิตตามทางพ่อเราบอก*” ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง ดังว่า “*ท้าวอ้าวเนี่ยมทว้อมุน* (เรียมกรุ่นอ้าวมันบานขบเลีย)” (Netnang as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 14:43) คำแปล “*ว่าไอ้พ่อพาทำ[ให้ดู]ก่อน* (หนวไข้พ่อไม่ได้พักเลย)” ทรงสอนวิชาที่ใช้ได้ผลดีจริง ดังว่า “*มาตอนนีได้ดีด้วยคำของพ่อ*” (Nga as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 48:00) และทรงเป็นครูที่ศิษย์เคารพเชื่อฟัง เช่น “*คำที่พ่อสอนไว้* (ลูกจะใช้ด้วยใจภักดี)” (Ajan lam as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 44:38) สถานะครูของรัชกาลที่ 9 ซึ่งทราบจากบทบาทที่ทรงปฏิบัติได้รับการนำเสนอด้วยคำกริยาหลายคำ ได้แก่ “สอน (สอน), สอน, ปรับ (บอก), ปรับพล้อว (บอกทาง), เนี่ยมทว้อมุน (พาทำก่อน)” แม้ตัวอย่างที่ยกมาจะมีการเรียกขานพระองค์ว่า “อ้าว (พ่อ), พ่อ” แต่คำเหล่านี้มิใช่สถานะจริงของพระองค์ในฐานะบิดาผู้ให้กำเนิด เป็นเพียงคำเรียกขานในเชิงเปรียบเทียบกับเพื่อยกย่องและแสดงความผูกพันใกล้ชิดระหว่างราชภูมิกับกษัตริย์ ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์เฉพาะบทบาทแล้ว จึงกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงได้รับการยกย่องให้เป็นครูของราษฎร

สถานะที่ 8 คือ เจ้าชีวิต ทราบจากการใช้คำเรียกอย่างตรงไปตรงมา ดังว่า “*ปรีเยฮกรนา-ทโลวีเซจามจัฮชีวิตดำ* (ก้อลลือตโบง)” (Oh, 2016, 2:56) คำแปล “*พระกรุณาคำพิเศษเจ้าเจ้าชีวิตตั้งเหนือหัว*”

สถานะสุดท้าย คือ สิ่งซึ่งเป็นที่เคารพสักการะสูงสุด ทราบจากการใช้คำเรียกอย่างตรงไปตรงมาว่า “จิตสักการะดอ
ก้อมปงก้อมพะย้อมพืดนีย เรียจกาคติปราชวน” (Oh, 2016, 3:08) คำแปล “เป็นที่สักการะอันสูงส่งสูงสุดไซ้ รัชกาลที่
9”

7.3 การบันทึกข้อมูล เหตุการณ์ และประสบการณ์เกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

ในการวิเคราะห์ประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้มุมมองเกี่ยวกับวรรณคดีบันทึกเป็นแนวทางในการศึกษา ด้วยวรรณคดีบันทึกมีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับพระราชประวัติ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ตลอดจนแบบแผนและรายละเอียดในพระราชพิธี (Chatuporn, 2013, p. 189) แต่ถึงกระนั้นวรรณคดีประเภทนี้ก็มีพลวัตและขอบเขตที่กว้างขึ้น เมื่อศึกษางานวิจัยในเวลาต่อมา ดังกฤษฎา ปานเทวัญ (Kritsada, 2019, pp. 23-25) ซึ่งศึกษากรณีวิทยานิพนธ์อาลัยรัชกาลที่ 9 ได้สังเคราะห์ความหมายของวรรณคดีบันทึกไว้ว่า เป็นงานประพันธ์ที่บันทึกเหตุการณ์ พระราชพิธี และสภาพสังคม ตลอดจนความทรงจำ ทัศนคติหรือมุมมอง และอารมณ์ความรู้สึกของผู้บันทึกที่มีต่อสิ่งที่ได้พบเห็น นอกจากวรรณคดีประเภทนี้จะสะท้อนให้เห็นความเป็นไปแบบแผน และค่านิยมของสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ยังสะท้อนให้เห็นตัวตนของผู้บันทึกอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่า ขอบเขตของวรรณคดีบันทึกในเวลาต่อมาครอบคลุมการบันทึกทั้งสิ่งที่เป็รูปรรมตามขนบของวรรณคดีประเภทนี้และการบันทึกสิ่งที่เป็นนามธรรม

สำหรับเนื้อหาที่ได้รับการบันทึกในวรรณคดีโศกาลัยมี 3 ประการดังนี้ ประการแรก คือ การบันทึกพระราชประวัติวรรณคดีโศกาลัยส่วนใหญ่บันทึกวันสวรรคต แต่บางส่วนของบันทึกวันพระราชสมภพ พระราชประวัติช่วงปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย ประการต่อมา คือ การบันทึกเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคต ได้แก่ พระอาการประชวร การถวายการรักษา สาเหตุของการสวรรคต เหตุอัศจรรย์ในวันสวรรคต รวมถึงการไว้ทุกข์ของราษฎร ประการสุดท้าย คือ การบันทึกพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ซึ่งมีทั้งตัวบทที่พรรณนาพระราชพิธีนี้โดยละเอียด และตัวบทที่บันทึกเฉพาะเหตุการณ์สำคัญในพระราชพิธี เรื่องที่บันทึกมีหลายแง่มุม ได้แก่ สถาปัตยกรรมพระเมรุ ศิลปกรรมตกแต่งขบวนแห่พระศพ รวมถึงระเบียบและขั้นตอนในพระราชพิธี เพื่อประโยชน์สำหรับการอ้างอิงในอนาคต (Chatuporn, 2013, pp. 189-205) มิเพียงเท่านั้น งานวิจัยในเวลาต่อมายังแสดงขอบเขตการบันทึกที่กว้างกว่าเดิม กฤษฎา ปานเทวัญ (Kritsada, 2019, pp. 51-63) ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของวรรณคดีบันทึกที่ค้นพบเพิ่มเติม ได้แก่ การบันทึกพระราชประวัติในเรื่องระยะเวลาครองสิริราชสมบัติ การบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับการสวรรคตในแง่การพรรณนาบรรยากาศความโศกเศร้าของพสกนิกร และการเดินทางของพสกนิกรไปสักการะพระบรมศพที่พระบรมมหาราชวัง นอกจากนี้ยังมีการบันทึกประเด็นใหม่ คือ ประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งประกอบด้วยการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และการแสดงความเคารพปฏิทินพระบรมฉายาลักษณ์เพื่อสื่อถึงความจงรักภักดี ในการศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยจะประยุกต์ใช้มุมมองข้างต้นเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสื่อที่ใช้บันทึกวรรณคดีประเภทนี้ แม้จตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013) จะเลือกศึกษาตัวบทลายลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะบางประการต่างไปจากข้อมูลวิจัยในบทความนี้ที่เป็นคลิปวิดีโอในยูทูป แต่ด้วยบทกลุ่มหลังสามารถพิจารณาในฐานะสื่อที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ได้เช่นกัน เพราะความหมายของคำว่า “บันทึก” ตามที่นิยามไว้ใน *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* ระบุไว้ว่า บันทึก คือ วิธีรักษาสารเอาไว้ เพื่อใช้เตือนความทรงจำหรือใช้เป็นหลักฐาน สิ่งที่ได้รับการบันทึกมีหลายประเภททั้งข้อความลายลักษณ์ ภาพ และเสียง (Office of the Royal Society, n.d.) เมื่อนำคำนิยามดังกล่าวมาพิจารณาสื่อสมัยใหม่ที่ชาวเขมรถิ่นไทยใช้บันทึกเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 พบว่า มีองค์ประกอบหลายประการซึ่งทำหน้าที่บันทึก ได้แก่ เสียง ภาพ และตัวอักษร การบันทึกนี้ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยรวมถึงบุคคลอื่นสามารถ

รับทราบข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 รวมถึงรับรู้ถึงประสบการณ์ ความรู้สึก และเจตนาารมณ์ของชาวเขมร
ถิ่นไทยที่มีต่อพระองค์ นับเป็นการบันทึกเนื้อหาทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมไว้ด้วยกันในสื่อสมัยใหม่

เมื่อประยุกต์ใช้มุมมองข้างต้นเป็นแนวทางศึกษาเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย พบเนื้อหาที่ได้รับการ
บันทึกสอดคล้องกับขนบของวรรณคดีบันทึก 3 ประการ ได้แก่ พระราชประวัติ เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคต และพระ
ราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ นอกจากนี้พบเนื้อหาใหม่อีก 1 ประการ คือ ประสบการณ์ส่วนบุคคลเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9
ดังนี้

7.3.1 การบันทึกพระราชประวัติของรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

พระราชประวัติของรัชกาลที่ 9 ที่ได้รับการบันทึกมี 4 ประเด็นดังนี้ ประเด็นแรก คือ วัน-เวลาสวรรคต พบทั้งการ
บันทึกวัน เดือน ปี และเวลาสวรรคตอย่างตรงไปตรงมา เช่น “วันที่สิบสามตุลา เวลีสิบห้าสิบสองนาทิจึงม้นทาวุธเฮอร์วี
สถานีประกาศทั่วยะเมืองไทย” (Michael as cited in PT-Studio, 2017, 00:43) คำแปล “... เวลาสิบห้าสิบสองนาทิจึงม้นทาวุธเฮอร์วี
สถานีเฮอร์วี ...” และพบการบันทึกวันสวรรคตทางอ้อมโดยการนับจำนวนวันที่พระองค์ทรงจากพสกนิกรไป เพื่อให้สามารถ
คำนวณวันสวรรคตจริงได้ ดังว่า “แะยรยฮกเชื้ปรั้ง ฝั้องไทยพงยั้งบั๊ดฮ้อว” (Samanchai For Fanclub, 2017, 00:26)
คำแปล “สามร้อยหกสิบห้าวัน ฝั้องไทยพวงเราสูญเสีย” ประเด็นต่อมา คือ การบันทึกพระชนมายุขณะสวรรคต เช่น “ธ ทรง
ครองธรรมแปดสิบเก้าชันษาหมาย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 15:37) ประเด็นที่ 3
คือ การบันทึกระยะเวลาการครองสิริราชสมบัติ เช่น “บานเจ็ดเชื้บ้น้ำฮ้อวเฮียกรวงเรือจวกรวงไท” (Therthai as cited
in King, 2016, 6:11) คำแปล “ได้เจ็ดสิบปีพ่อเฮียครองราชย์ครองไทย” ประเด็นสุดท้าย คือ การบันทึกลำดับกษัตริย์ของ
พระองค์ในราชวงศ์จักรี เช่น “กษัตริย์นักพัฒนาทรงครองราชย์มาได้เจ็ดสิบปี องค์กรี้เก้าของไทยในราชวงศ์จักรี” (Mao, 2016,
00:38)

7.3.2 การบันทึกเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคตที่บันทึกไว้มี 1 เรื่อง คือ การไว้ทุกข์ของราษฎรทั่วประเทศเพื่อถวายความอาลัย
เช่น “บองปโอนชเราะงาขเรอาณาเขตหมดทั้งประเทศไทย ร่วมไว้ทุกข์ร่วมไว้อาลัยมัจฉาแพนเดียยั้งเลิงชันเฮียนา”
(Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 3:27) คำแปล “ฝั้องบ้านเฮียอาณาเขตหมดทั้งประเทศไทย
ไทย ร่วมไว้ทุกข์ไว้อาลัยเจ้าแผ่นดินเราขึ้นสวรรค์แล้วหนา”

7.3.3 การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพที่ได้รับการบันทึกมี 1 ประเด็น คือ วันประกอบพระราชพิธี
ดังกล่าวในวันที่ 26 ตุลาคม 2560 ดังว่า “ยี่สิบหกตุลา นิงด้อลเฮียหนาวงประชาชาวไทย” (Samanchai For Fanclub,
2017, 2:08) คำแปล “... จะถึงแล้วหนาวงประชาชาวไทย” การบันทึกเรื่องนี้เพื่อเตือนให้พสกนิกรเตรียมใจว่า จะสิ้นรัชกาล
ที่ 9 อย่างแท้จริงแล้ว

7.3.4 การบันทึกประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

ประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 ซึ่งได้รับการบันทึกเป็นประสบการณ์ทางอ้อม มี 3 ประการดังนี้
ประการแรก คือ ประสบการณ์เกี่ยวกับการชมพระราชกรณียกิจทางสื่อสมัยใหม่ เช่น “โพยั้งเน็วชเราะกราวเมอแต่ตามโทร

ทัด อีอวเวียอวมันกียบัตอีอวเดิรแดพัตตนา” (Samanchai as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 9:03) คำแปล “พวกเราอยู่บ้านนอกแต่ตามโทรทัศน์ พ่อเหวี่ยงพ่อไม่เคยหายพ่อเอาแต่เดินทางพัฒนา” เพลงนี้บ่งชี้ถึงบทบาทของสื่อสมัยใหม่อย่างโทรทัศน์ในการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 สู่ประชาชนชาวไทย ทำให้กลุ่มชนที่อยู่ต่างจังหวัดซึ่งห่างไกลจากเมืองหลวง ได้รับรู้เรื่องราวเดียวกับคนไทยกลุ่มอื่นทั่วประเทศ ประการต่อมา คือ การกราบพระบรมฉายาลักษณ์ที่มีตามบ้านเรือนราษฎร เช่น “รูปอีอวเมียนกรับประเดี่ยฮอย โจนกราบซ็อมเปียฮญเจียตุลือฮิง” (Oh, 2016, 16:44) คำแปล “รูปพ่อมีอยู่ทุกบ้านเอ๋ย ลูกกราบไหว้บูชาไว้บนหิ้ง” การมีรูปรัชกาลที่ 9 ทุกบ้านทำให้ชาวเขมรถิ่นไทยได้ระลึกอยู่เสมอถึงสถานะของพระองค์ในฐานะกษัตริย์ไทย และสถานะของตนเองในฐานะพลเมืองไทยที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยภายใต้พระบรมโพธิสมภาร นอกจากนี้รูปดังกล่าวยังทำให้ชนกลุ่มนี้ได้แสดงการเคารพ ยกย่อง และบูชาพระองค์เป็นนิจในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่ต่างไปจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ซึ่งวางไว้บนหิ้งบูชา ประการสุดท้าย คือ การมีรัชกาลที่ 9 ประทับอยู่ในความทรงจำ เช่น “ตั้งแต่เล็กจนโตจำความได้ เห็นพ่อไทยพ่อแผ่นดินถิ่นสยาม พ่อเสด็จเยี่ยมราษฎรทุกเขตคาม” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 35:15) และ “ใครกันหนอที่พอนั้นเราไม่ลืม สุดท้ายจะปลื้มรักพอนั้นดังดวงใจ” (Nga as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 47:16) เหตุที่ชาวเขมรถิ่นไทยมีภาพรัชกาลที่ 9 ประทับในความทรงจำตั้งแต่เล็กจนโตจนเกิดความรัก ปลื้มใจ และไม่อาจลืมพระองค์ได้ เป็นเพราะอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่อย่างโทรทัศน์ที่นำเสนอพระราชกรณียกิจเป็นประจำ รวมถึงพิธีเคารพบูชาพระบรมฉายาลักษณ์ในพื้นที่ส่วนบุคคล ที่ทำให้ชนกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อพระองค์และจดจำพระองค์ได้ตลอดไป

7.4 การปฏิญาณตนต่อรัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

การปฏิญาณตนต่อรัชกาลที่ 9 ที่ปรากฏในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย เป็นการให้คำมั่นสัญญาของชนกลุ่มนี้ต่อดวงพระวิญญาณ พบ 4 ประเด็นดังนี้ ประเด็นแรก การร่วมรักษาสถาบันหลักของชาติทั้ง 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นการแสดงความรู้สึกรักชาติเอาไว้ ดังว่า “ลูกขอตั้งคำปฏิญาณให้สัญญา จะรักษาชาติศาสนาสถาบันไทย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 36:57) ประเด็นต่อมา คือ การตั้งความปรารถนาสืบสานพระปณิธานและดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระองค์ โดยการทำความดี รักสามัคคี และดำเนินชีวิตตามแนวทางพระราชดำริ โดยเฉพาะการใช้ชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เช่น “โจนซมปัตติยานิงซมเทอความเจียตามรอยเท้าเค็นปรียะฮ้อฮิง” (Tongta as cited in Chokjia Chokjia, 2017, 1:44) คำแปล “ลูกขอปฏิญาณจะขอทำความดีตามรอยเท้าของพระองค์” และ “ซมตามกันลงบปรียะฮอบาด ประเจียเรียดฮ็อกเจียเจียเจียทั้งไทย เศรษฐกิจพอเพียงพอยู่พอกินพอใช้ ประเจียเรียดโทซมชลัญญคเนียซามักคิ” (DJ Num Isantai, 2016, 1:32) คำแปล “ขอตามรอยพระบาทพระราชราษฎรหกล้านกว่าทั่วไทย ... ประชาราษฎรทั่วไทยซอรักันสามัคคี” ประเด็นที่ 3 การรักและหวงแหนสมบัติชาติ โดยเฉพาะการสืบสานวัฒนธรรมมรดกศิลป์ซึ่งเป็นต้นทุนในชีวิตของศิลปิน ประเด็นนี้เป็นการแสดงเจตนารมณ์เชิงบวกเพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมือง ซึ่งแสดงออกผ่านจิตสำนึกของศิลปินและการเชิญชวนสมาชิกในกลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยร่วมยังกิจดังกล่าวให้สำเร็จ ดังว่า “ออยย้งจูยเรียะชาตเรือบแพนแต่ยเค็นยั้ง” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 21:16) คำแปล “ให้เราช่วยดูแลทรัพย์แผ่นดินของเรา” และ “ผลิดอกออกผลเป็นต้นกล้าของพ่อ...กล้าวรรณศิลป์บทกวีวัฒนธรรมเราเป็นสมบัติชาติไทย” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 31:41) ประเด็นสุดท้าย การตั้งใจมั่นขอเป็นข้าเคียงพระบาททุกภพชาติ ถือเป็นการแสดงความจงรักภักดีอันมั่นคงต่อพระองค์ เช่น “เป็นข้ารองพระบาททุกชาติไป” (Darky Junior as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016b, 41:39) และ “เบอเจินโกนบานเกิดเจียดทเมี้ย ซมปิงบา-รเมี้ยนาอีอวติด” (Michael as cited in PT-Studio, 2017, 3:04) คำแปล “หากลูกได้เกิดชาติใหม่ขอพึงบารมีนาพ่ออีก” ประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นเป็นการให้คำมั่นสัญญาของชาวเขมรถิ่นไทยต่อดวงพระวิญญาณรัชกาลที่ 9

โดยใช้สื่อสมัยใหม่นำเสนอคำปฏิญาณเหล่านี้ไว้ เพื่อย้ำเตือนตนเองและสมาชิกในกลุ่มถึงแนวทางที่จะประพฤติปฏิบัติเพื่อตอบ
แทนพระองค์

7.5 การอธิษฐานขอพรแด่รัชกาลที่ 9 ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย

การอธิษฐานขอพรของชาวเขมรถิ่นไทยแด่ดวงพระวิญญาณรัชกาลที่ 9 เป็นการขอให้พระองค์เสด็จสู่ภพภูมิที่สูงขึ้น
ได้รับการนำเสนอไว้ดังเช่น “ชมปรีเยฮตวงวินเยียนอ้อวเลิงชทานเจียตหมะย พ็อดปีโลกแพนเดียเนียร์ลือชทานดุชิตา อ็องป
เรียะฮตเรียโอรัดตนาทูลูกปรีเยฮชืออาร์บตูล” (Namphueng as cited in PR SOUND Khmer Surin, 2016a, 28:56)
คำแปล “ขอดวงพระวิญญาณพ่อขึ้นสู่สถานภพชาติใหม่ พ้นจากแผ่นดินโลกอยู่บนสถานดุสิตา องค์พระตรัยโอรัดนาคุณท่าน
พระศรีอาริย์รับรอง” และ “ชมโยกบ็อนโยกบ็อนแคลประเจียเจิ้นมาประตือไทเอยทเวอชเปียน จุนดวงปรีเยฮวินเยียนอ้อว
เลิงชวัน” (Oh, 2016, 21:01) คำแปล “ขอเอาบุญเอาบุญที่ประชาชนทั้งประเทศไทยเอ๋ยเป็นสะพาน ส่งดวงพระวิญญาณพ่อ
ขึ้นสวรรค์” คำอธิษฐานดังกล่าวสังเกตได้จากการใช้คำว่า “ชม (ขอ)” ขึ้นต้นเนื้อความ คำนี้เป็นคำที่ใช้ในโอกาสของการขอพร
หรืออวยพรบุคคลต่าง ๆ ถือเป็นการบันทึกความปรารถนาดีอย่างสูงสุดของชาวเขมรถิ่นไทยที่มีต่อรัชกาลที่ 9 ในฐานะพสก
นิกรของพระองค์ ชนกลุ่มนี้ได้ใช้สื่อสมัยใหม่นำเสนอความปรารถนาดีดังกล่าว เพื่อประกาศเจตนารมณ์และแสดงความรู้สึกที่
มุ่งหวังน้อมส่งดวงพระวิญญาณสู่ภพภูมิที่สูงขึ้น และมุ่งหวังให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดในพุทธศาสนาทั้งในปัจจุบันและอนาคตมา
ต้อนรับพระองค์ เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติอย่างสูงสุดแด่กษัตริย์ที่ตนเคารพรัก

8. สรุปและอภิปรายผล

เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยในอีสานใต้เป็นตัวแทนกลุ่มใหม่ที่ได้รับการประพันธ์ขึ้นในปี 2559-2560
วรรณกรรมกลุ่มนี้ซึ่งมีเนื้อหาแสดงความอาลัยพระมหากษัตริย์ที่สวรรคต เป็นสิ่งที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในเพลงพื้นบ้านของ
ชาวเขมรถิ่นไทยที่ใช้ขับร้องและบรรเลงในพิธีศพ ตัวบทกลุ่มดังกล่าวจึงถือเป็นงานประพันธ์ที่แสดงพลวัตด้านเนื้อหาของ
วรรณกรรมเขมรถิ่นไทยและวรรณคดีท้องถิ่นไทย งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเนื้อเพลงดังกล่าว จำนวน 29 เพลง โดยมีงานวิจัยเกี่ยวกับ
วรรณคดีโศกาลัยของจตุพร มีสกุล (Chatuporn, 2013) เป็นแนวทางในการศึกษา

ผลการวิจัยสามารถจำแนกเป็น 3 ส่วนหลักดังนี้ ส่วนแรก คือ เนื้อเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยที่มีความ
สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณคดีนิราศ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และวรรณคดีบันทึก ที่ผสมผสานกันเป็นวรรณคดี
โศกาลัยของไทย ส่วนต่อมา คือ เนื้อเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยที่มีความสอดคล้องกับวรรณกรรมร่วมสมัยของ
ไทยซึ่งประพันธ์ในโอกาสเดียวกัน และส่วนสุดท้าย คือ เนื้อเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยที่ได้รับอิทธิพลของ
วัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยและวัฒนธรรมเขมรในกัมพูชา ดังการสรุปและอภิปรายผลต่อไปนี้

ส่วนแรก คือ เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยมีเนื้อหาส่วนใหญ่สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของ
วรรณคดีนิราศ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และวรรณคดีบันทึก ที่ผสมผสานกันเป็นวรรณคดีโศกาลัยของไทย สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยนำเสนอเนื้อหาได้สอดคล้องกับองค์ประกอบหลัก 3 ประการ
ของวรรณคดีนิราศที่พบในวรรณคดีโศกาลัย ได้แก่ การกล่าวถึงการจาก การพรรณนาความโศกเศร้า และการรำพันถึงผู้เป็นที่
รัก โดยองค์ประกอบแรกที่กล่าวถึงการจาก พบศัพท์ทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ ศัพท์ที่หมายถึงการจาก การทอดทิ้ง และการเสียชีวิตซึ่ง

ปรากฏทั้งศัพท์ที่เป็นราชาศัพท์และไม่ใช่อราชาศัพท์ รวมถึงศัพท์ที่หมายถึงการไปสู่สวรรค์ และศัพท์ที่หมายถึงการเสียชีวิตในแง่ที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา องค์ประกอบต่อมาที่เป็นการพรรณนาความโศกเศร้า พบการสรรศัพท์ที่หมายถึงความโศกเศร้าอาลัย การใช้ฉันทิพนธ์พรรณนาอารมณ์ความรู้สึก และการพรรณนาธรรมชาติให้สัมพันธ์กับความรู้สึกวิ รวมถึงการกล่าวถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาเพื่อเชื่อมโยงไปยังเหตุการณ์สวรรคต และองค์ประกอบสุดท้ายที่เป็นการรำพันถึงผู้เป็นที่รัก พบการรำพันถึงความรักและความผูกพันของรัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรประหนึ่งบุตร การรำพันถึงความรักและความผูกพันของราษฎรที่มีต่อรัชกาลที่ 9 ประจุบิดาและญาติผู้ใหญ่ และการเปรียบรัชกาลที่ 9 ประจุอวัยวะหรือเป็นสิ่งสำคัญของชีวิต

ประการต่อมา เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยนำเสนอองค์ประกอบหลัก 2 ประการที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งพบในวรรณคดีสุภาษิต ได้แก่ การสรรเสริญพระเกียรติและการยกย่องกษัตริย์ด้วยสถานะต่าง ๆ กล่าวคือ พบการสรรเสริญพระเกียรติพระองค์ 3 ใน 4 ด้าน ได้แก่ การสรรเสริญพระราชจริยาวัตร พระปรีชาสามารถ และพระราชกรณียกิจ ส่วนการยกย่องพระสถานะพบการยกย่องรัชกาลที่ 9 จำนวน 6 ใน 8 สถานะ ได้แก่ การยกย่องพระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ เทพที่จุติจากสวรรค์ เทพหลังการสวรรคต กษัตริย์ในอุดมคติ บิดา และญาติผู้ใหญ่

ประการที่ 3 เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยนำเสนอองค์ประกอบหลัก 3 ประการที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของวรรณคดีบันทึกซึ่งพบในวรรณคดีสุภาษิต ได้แก่ การบันทึกพระราชประวัติ เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคต และพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ

จากข้อค้นพบข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยมีเนื้อหาสอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณคดีนิราศ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และวรรณคดีบันทึก ที่ผสมกันเป็นวรรณคดีสุภาษิตของไทย เพราะปัจจัยสำคัญ 2 ประการดังนี้ ปัจจัยแรก คือ การศึกษาในระบบของรัฐบาล ศิลปินเขมรถิ่นไทยจำนวน 18 คนที่ขับร้องเพลงกลุ่มนี้ซึ่งประกอบด้วยศิลปินชาย 13 คนและหญิง 5 คน ต่างมีสถานะเป็นพลเมืองไทยที่ต้องทำตามกฎหมายเช่นเดียวกับชาวเขมรถิ่นไทยคนอื่น ๆ ขนกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาหลายระดับ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ยกตัวอย่างศิลปินเขมรถิ่นไทยที่ขับร้องเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 มากที่สุด มีฝ่ายชาย คือ สมานชัย เสี่ยงระทม อายุ 59 ปี (ในปี 2566) สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (Samanchai Siangrathom, personal communication, April 18, 2013) และมีฝ่ายหญิงคือ น้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์ อายุ 53 ปี (ในปี 2566) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (Cultural Information Center, 2013) การศึกษาในระบบของรัฐบาลทำให้ชาวเขมรถิ่นไทยมีโอกาสได้อ่านวรรณคดีไทยเช่นเดียวกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ จึงอาจซึมซับขนบการประพันธ์วรรณคดีไทยประเภทต่าง ๆ ปัจจัยนี้น่าจะส่งผลให้มีการนำขนบดังกล่าวมาใช้ในการประพันธ์เพลงต่าง ๆ รวมถึงเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ปัจจัยต่อมา คือ อิทธิพลของสื่อไทย โดยปกติเมื่อศิลปินเขมรถิ่นไทยไปแสดงสด นอกจากจะต้องขับร้องเพลงของตนเองแล้ว ผู้ชมยังขอให้ขับร้องเพลงไทยประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่งหรือเพลงไทยสากลที่กำลังนิยมในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้ศิลปินเขมรถิ่นไทยจึงต้องเสกและฝึกขับร้องเพลงไทยร่วมสมัยไว้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการรับงานแสดง เมื่อเป็นเช่นนี้ ศิลปินเขมรถิ่นไทยจึงอาจซึมซับอิทธิพลของวรรณคดีไทยที่สื่อผ่านเพลงไทยประเภทต่าง ๆ และอิทธิพลดังกล่าวอาจปรากฏในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ที่เพิ่งประพันธ์ขึ้นในปี 2559-2560 จึงส่งผลให้เกิดความสอดคล้องกันของเนื้อหาในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 กับองค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณคดีนิราศ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และวรรณคดีบันทึก ที่ผสมกันเป็นวรรณคดีสุภาษิตดังได้วิเคราะห์ไปข้างต้น

ส่วนเนื้อหาในวรรณคดีสุภาษิตที่ไม่พบในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย มี 3 ประการหลักดังนี้ ประการแรก ในการคร่ำครวญโศกสลดย์ ไม่พบการพรรณนาความโศกเศร้าโดยการเชื่อมโยงประเพณีและพิธีกรรมในปัจจุบันไปยังบริบทเดียวกันในอดีตที่เคยมีบุคคลผู้เป็นที่เคารพรักอยู่ อาจเป็นเพราะชาวเขมรถิ่นไทยมิได้เป็นข้าราชการที่ถวายงานใกล้ชิดหรือเป็นพระญาติวงศ์ จึงไม่มีโอกาสได้อยู่ในบริบทเดียวกับรัชกาลที่ 9 ทำให้ไม่สามารถบันทึกเรื่องราวในบริบทดังกล่าวได้ ประเด็นนี้จึงไม่พบในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ที่ชาวเขมรถิ่นไทยประพันธ์ขึ้น ประการต่อมา ในการสรรเสริญยกย่องรัชกาลที่ 9 ไม่พบ 2 ประเด็นย่อยดังนี้ ประเด็นแรก คือ ไม่พบการสรรเสริญพระชาติกำเนิด อาจเนื่องจากต้องใช้เวลานึกคว้าข้อมูลที่แม่นยำมาใช้ใน

การประพันธ์โดยไม่ให้ผิดพลาดเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติ เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยจึงเลือกสื่อสารประเด็นอื่นที่สามารถทำได้สะดวกกว่า ประเด็นต่อมา คือ ไม่พบการยกย่องรัชกาลที่ 9 เป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระมหากษัตริย์ราช อาจเนื่องจากชาวเขมรถิ่นไทยมีมุมมองต่อรัชกาลที่ 9 ในฐานะกษัตริย์ตามคติพุทธศาสนา ไม่ใช่เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังทราบจากการใช้ศัพท์ต่าง ๆ ที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจนในบทวิเคราะห์ และยังมีมุมมองต่อพระองค์ในฐานะ “พ่อ” ที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากกว่าเป็นพระมหากษัตริย์ราชผู้ทรงมีของคู่บุญ 7 ประการตามคติโบราณ จึงไม่ปรากฏการยกย่องพระองค์ด้วยพระสถานะ 2 สถานะดังกล่าว ประการที่ 3 ในการบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 ไม่พบการบันทึกพระราชประวัติเกี่ยวกับวันพระราชสมภพ ชีวิตของพระองค์ในช่วงปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคตในเรื่องพระอาการประชวร การถวายการรักษา สาเหตุของการสวรรคต และเหตุอศุจรรยในวันสวรรคต รวมถึงพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพระเมรุ ศิลปกรรมตกแต่งขบวนแห่พระศพ ตลอดจนระเบียบและขั้นตอนในพระราชพิธีดังกล่าว การไม่บันทึกข้อมูลเหล่านี้ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยอาจเกิดจากมูลเหตุสำคัญ 2 ข้อดังนี้ ข้อแรก คือ การนำเสนอข้อมูลพระราชประวัติและเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการสวรรคตต้องอาศัยการค้นคว้าข้อมูลที่แม่นยำ เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องการเวลา จึงไม่พบประเด็นเหล่านี้ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยที่ต้องผลิตและเผยแพร่ให้ทั่วทันสถานการณ์ ข้อต่อมา คือ เพลงส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 ผลิตและเผยแพร่ก่อนการสร้างพระเมรุมาศและก่อนการจัดพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพ ประกอบกับเพลงส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการนำเสนอสั้น จึงไม่อาจพรรณนาเนื้อความขนาดยาวเกี่ยวกับพระราชพิธีดังกล่าวได้ ทำให้ไม่พบการบันทึกข้อมูลข้างต้นไว้ นอกจากนี้เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยอาจไม่ได้วางแนวทางการประพันธ์เพื่อบันทึกเรื่องดังกล่าวสำหรับการใช้อ้างอิงในอนาคต ด้วยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรงอยู่แล้ว จึงไม่ปรากฏการบันทึกเนื้อหาเหล่านี้ไว้ในบทเพลง

ส่วนต่อมา คือ เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยมีเนื้อเพลงบางส่วนที่สอดคล้องกับเนื้อหาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่ประพันธ์ในโอกาสเดียวกัน เช่น กวีนิพนธ์ และเพลงภาษาไทยหรือภาษาลาวอีสาน ดังนี้

ประการแรก การสรรศัพท์เพื่อพรรณนาอาการตกใจและเสียชีวิตของพสกนิกรด้วยไม่ได้เตรียมใจมาก่อน เป็นประเด็นที่พบในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยและพบในดวับทร่วมสมัยอย่างกวีนิพนธ์ที่ประพันธ์เนื่องในเหตุการณ์เดียวกัน ด้วยมีกวีนิพนธ์บางส่วนที่สื่อถึงอาการตระหนกตกใจของพสกนิกรเมื่อทราบข่าวการสวรรคต (Kritsada, 2019, pp. 47-48) นอกจากนี้ ยังพบประเด็นดังกล่าวในเพลงที่ประพันธ์เนื่องในเหตุการณ์เดียวกันอีกด้วย เช่น เพลง “วันนี้ไม่มีพ่อ” ของนกน้อย อุไรพร และก้อง ห้วยไร่ ซึ่งมีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า “รับสาส์นจากฟ้า สิบสามตุลาลองห้าห้าเก้า พสกนิกรช็อกเมื่อทราบข่าว ไทยตกสู่อ่าวทะเลน้ำตา อ้าอึ้งพ่อหลวง กลับแดนสรวงโดยไม่ตราสลา ... ตั้งหลักไม่ทัน ด้วยเหตุการณ์ปรากฏจ๊อจ๊อ” (Noknoi & Kong as cited in Mor lam siang Isan Official, 2016, 1:00) เนื้อเพลงส่วนนี้สื่อถึงอาการตระหนกตกใจของพสกนิกร ดังปรากฏการสรรคำว่า “ช็อก” และ “ตั้งหลักไม่ทัน” ด้วยการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกะทันหัน

ประการต่อมา การยกย่องรัชกาลที่ 9 เป็นครูเป็นประเด็นที่พบในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยและพบในกวีนิพนธ์โศกาลัยรัชกาลที่ 9 ดังมีกวีนิพนธ์บางส่วนที่นำเสนอภาพแทนของพระองค์เป็นครูของแผ่นดินผู้ทรงรอบรู้ เป็นครูผู้ทรงน้อมนำพระองค์เป็นแบบอย่างแก่ราษฎร และเป็นผู้ทรงสั่งสอนพสกนิกรโดยการพระราชทานพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ได้ประพฤติปฏิบัติตาม (Kritsada, 2019, pp. 98-99) นอกจากนี้ ประเด็นดังกล่าวยังพบในเพลงไทยร่วมสมัย เช่น เพลง “สิ่งดี ๆ ที่พ่อสอน” ของสตีโล รุ่งโพธิ์ทอง ซึ่งกล่าวถึงรัชกาลที่ 9 ในฐานะครูผู้ทรงสอนพสกนิกรถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติ ดังว่า “พระองค์สอนไว้ ให้ลูกหลานไทยร่วมทำความดี รู้รักและสามัคคี เมตตาปรานีและมีน้ำใจ” (Sodsai, 2016, 2:01)

ประกาศที่ 3 การบันทึกประสบการณ์ส่วนบุคคลเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 การปฏิญาณตนต่อพระองค์ และการอธิษฐานขอพรแด่พระองค์เป็นประเด็นที่พบในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยและพบในดัวบทร่วมสมัยที่ประพันธ์เนื่องในเหตุการณ์เดียวกัน ดังกวีนิพนธ์โศกาลัยรัชกาลที่ 9 บางส่วนได้บันทึกประสบการณ์ส่วนบุคคลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมของกวี เช่น การเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และการเคารพปฏิทินพระบรมฉายาลักษณ์ ส่วนการอธิษฐานขอพรในกวีนิพนธ์โศกาลัยพบการอธิษฐานให้รัชกาลที่ 9 เสด็จสู่สวรรคตหลังสวรรคต นอกจากนี้ยังพบการกระตุ้นให้พสกนิกรที่กำลังเป็นทุกข์แปรความโศกเศร้าให้เป็นคุณ โดยการรู้จักสามัคคีและดำเนินตนตามเบื้องพระยุคลบาท (Kritsada, 2019, pp. 61-120) มีเพียงเท่านั้น ประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นยังพบในเพลงไทยร่วมสมัยเนื่องในเหตุการณ์เดียวกันอีกด้วย เช่น เพลง “เล่าสู่หลานฟัง” ของ สลา คุณวุฒิ ซึ่งเล่าถึงประสบการณ์ส่วนบุคคลทางอ้อมเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในบริบทครอบครัว ด้วยพ่อแม่สอนให้เคารพพระบรมสาทิสลักษณ์ที่ประดับติดผนังบ้าน ดังเนื้อเพลงตอนหนึ่งกล่าวว่า “ชาตินี้เกิดมาก็ท่องว่า ‘ทรงพระเจริญ’ แม่พ่อกาเ็นพระเจ้าอยู่หัวกราบไหว้ได้อ้อเหล่า คนไทยทั้งแผ่นดินนี้บารมีในหลวงรักษา กอดหลานเบ้งรูปข้างฝาปฐ์น้ำตาไหลมาตอนไหน” (Sala as cited in Grammy Gold Official, 2016, 1:01) คำแปล “... แม่พ่อกาเรียกพระเจ้าอยู่หัวกราบไหว้นะลูก ... กอดหลานดูรูปข้างฝาไม่รู้น้ำตาไหลมาตอนไหน” นอกจากนี้ เพลง “ขอเป็นข้าราชการทุกชาติไป” ของมดแดง จิราพร และคำมอส พรขุนเดช ยังกล่าวถึงการอธิษฐานขอพรให้ดวงพระวิญญาณของรัชกาลที่ 9 เสด็จสู่สวรรคต และได้มีการปฏิญาณตนว่าจะขอดำเนินตามแนวทางของพระองค์ เพื่อนำพาชาติไทยให้รุ่งเรือง ดังเนื้อเพลงตอนหนึ่งกล่าวว่า “(ญ) กราบขอพรฟ้า เชิญดวงวิญญาณพระภูวนัย เสด็จสู่สวรรคาลัย สถิตในพิมานนานเนน (ซ) พวงไทยทั่วหล้า ขอนำพาชาติไทยเจริญ (ญ) ทูกรอยพระบาทดำเนิน เราจะเดินตามรอยพ่อหลวง” (ModDaeng & Khammod as cited in TOPLINE Music Official, 2016, 2:02)

ส่วนสุดท้าย คือ เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยมีเนื้อหาบางส่วนที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยและวัฒนธรรมเขมรในกัมพูชา

ส่วนที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยมี 2 ประเด็นดังนี้ ประเด็นแรก คือ การยกเนื้อเพลงกันตรึมโบราณ 2 บทมาใส่ในบทเพลงเจริญเบรินอาลัยรัชกาลที่ 9 ซึ่งประพันธ์เนื้อเพลงส่วนอื่นขึ้นใหม่ทั้งหมด แม้เนื้อเพลงกันตรึมโบราณที่คัดมาจะมีเนื้อหาไม่เข้ากับเนื้อเพลงส่วนอื่น ๆ ที่ประพันธ์ขึ้นใหม่เกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 ด้วยเพลงกันตรึมโบราณดังกล่าวได้กล่าวถึงนกโพระดกซึ่งคร่ำครวญเสียดายผลไทรที่หมดไป แต่ถึงกระนั้นผู้ฟังก็สามารถเชื่อมโยงเนื้อเพลงดังกล่าวเข้ากับบริบททั้งในและนอกบทเพลงเจริญเบรินได้ เพราะการใช้สททในบริบทนี้ได้นำไปสู่การสื่อสารถึงแกนความรู้สึกร่วมระหว่างนกโพระดกกับพสกนิกรชาวไทย นั่นคือ การแสดงความรู้สึกโศกเศร้าเสียดายถึงสิ่งที่ได้สูญสิ้นไปแล้ว การใช้กลวิธีนี้ในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยถือเป็นการสร้างความหมายใหม่อย่างแยบคายแก่ดัวบทดั้งเดิมในบริบทใหม่ ประเด็นต่อมา คือ การยกสำนวนภาษาที่ใช้กับวิญญาณบรรพชนในบริบทประเพณีสารทเดือนสิบของชาวเขมรถิ่นไทยมาใช้กับพระมหากษัตริย์ไทยในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทย กล่าวคือ ในประเพณีแซนโหม้นตา (ประเพณีเช่นผีปู่ตายาย) หรือสารทเดือนสิบของชาวเขมรถิ่นไทย จะมีการจัดอาหารและเครื่องดื่มเช่นไห้ผีบรรพบุรุษ เมื่อวิญญาณบรรพชนเสพเครื่องเช่นดังกล่าวแล้วลูกหลานจะขอพรจากท่าน วิถีปฏิบัติเช่นนี้ปรากฏการอ้างถึงในเพลงกันตรึมประยุกต์ที่เปิดในช่วงการจัดประเพณีแซนโหม้นตา เช่น เพลง “กันตรึมโหม้นตา” ของร่มเย็น ซึ่งมีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า “ตาแย้พะอะซี-จแอตเฮีย ปแรคนองออยปวราโกนเจาเอย รึงยาก์รึงยาก์ออยบันเทา ออยโกนเจารั้วชินอเมียนบาน” คำแปล “[ผี]ปู่ตายายดื่มกินอ้อมแล้ว ผินหลังอวยพระชะลูกหลานเอย เรื่องยากเรื่องยากให้บรรเทา ให้ลูกหลานหากินหนอม้งมี” (Romyen, 2006, 3:17; Direk, 2016b, pp. 176-177) สำนวนภาษาดังกล่าวที่ให้เป็นตัวเอียงยังได้ปรากฏอีกครั้งในเพลง “น้อมถวายความอาลัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9” (Oh, 2016, 22:39) ซึ่งกล่าวถึงชาวเขมรถิ่นไทยขอพรจากรัชกาลที่ 9 ภายหลังการสวรรคต โดยขอให้ประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองและประชาชนชาวไทยมีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข ดังได้วิเคราะห์แล้วข้างต้น การใช้สำนวนภาษาเดียวกันเช่นนี้อาจเผยให้เห็นถึงความคิดของชาวเขมรถิ่นไทยที่ต้องการยกย่องสถานะรัชกาลที่ 9 ขึ้นเป็นบรรพชนของชาติและชาติพันธุ์ไปพร้อม ๆ กัน

ปรากฏการณ์นี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของชาวเขมรถิ่นไทยที่เคารพยกย่องรัชกาลที่ 9 เป็น “พ่อของแผ่นดิน” และมีการบูชาบุคคลโดยตั้งรูปพระองค์บนหิ้งเพื่อกราบไหว้มาเนิ่นนาน เมื่อถึงคราที่พระองค์สวรรคต จึงเกิดการเลื่อนพระสถานะจาก “พ่อ” เป็น “บรรพชน” ของชาติและชาติพันธุ์

ด้านอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรในกัมพูชาที่ปรากฏในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยสังเกตได้จากการสรรคำเพื่อยกย่องรัชกาลที่ 9 เป็นเจ้าชีวิตและสิ่งซึ่งเป็นที่เคารพสักการะ การสรรคำดังกล่าวเพื่อสื่อถึงพระมหากษัตริย์มิใช่สิ่งที่พบในเพลงพื้นบ้านของชาวเขมรถิ่นไทยมาก่อน ด้วยรูปแบบการปกครองในอีสานใต้แต่อดีต มีเพียงหน่วยการปกครองระดับเมืองมิได้มีอาณาจักรที่ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ จึงไม่พบการใช้ราชาศัพท์ และไม่พบการประกอบคำจากภาษาต่าง ๆ เพื่อใช้สื่อถึงกษัตริย์ ด้วยเหตุนี้จึงสันนิษฐานว่า คำที่ใช้ยกย่องรัชกาลที่ 9 เป็นเจ้าชีวิต ดังว่า “ปรีโยภักธา-ทโลวิเชยเจามจยจิวิตดำกือลลือตโปง” (Oh, 2016, 2:56) คำแปล “พระกรุณาคำวิเศษเจ้าเจ้าชีวิตตั้งเหนือหัว” เป็นอิทธิพลคำเรียกกษัตริย์ของกัมพูชา ด้วยคำเรียกนี้พบได้ทั่วไปในสื่อออนไลน์ภาษาเขมร เช่น “**ព្រះករុណា អង្គជីវិតលើក្បែរ**(ปรีโยภะโรนะนาเจียอ้อมจยจิวิตเลตโปง)” (Office of the Council of Ministers, 2020) คำแปล “พระกรุณาเป็นเจ้าชีวิตเหนือหัว (ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท)” อิทธิพลดังกล่าวสังเกตได้จากคำที่ใช้ประกอบศัพท์คำนี้ซึ่งต่างกันเพียงคำเดียว คือ คำว่า “ดำกือล (ตั้ง)” และต่างกันอีกเพียงเล็กน้อยเรื่องสำเนียงภาษาเขมรแต่ละถิ่น นอกจากนี้ คำศัพท์อีกคำที่แสดงการยกย่องรัชกาลที่ 9 ว่าเป็นสิ่งซึ่งเป็นที่เคารพสักการะ ดังพบในเพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยว่า “**จิตติชกการะดอ ก้อมปงก้อมปัวฮบ้อมพ็อดนีย** เรียงกาลติปราบวน” (Oh, 2016, 3:08) คำแปล “เป็นที่สักการะอันสูงส่งสูงสุดไซ้ รัชกาลที่ 9” ซึ่งถือเป็นอิทธิพลคำเรียกกษัตริย์เขมรที่สวรรคตแล้ว ดังปรากฏพระนามสมเด็จพระนโรดมสีหนุ กษัตริย์กัมพูชาซึ่งสวรรคตเมื่อปี 2555 ว่า “**ព្រះបរមនរោត្តម នារីស្ត្រៈ ផ្អែងខ្ពស់បំផុត** (CTN TV, 2017) (ปรีโยฮบอ้อมรือวุดตะนะโกตเจียติชกการะดอ คปึงคปัวฮบ้อมพ็อด)” คำแปล “พระบรมรัตนโกศเป็นที่สักการะสูงสุด” เมื่อเปรียบเทียบกับคำเดียวกันที่ใช้ในภาษาเขมรถิ่นไทยกับภาษาเขมรมาตรฐานพบว่า ต่างกันเฉพาะสำเนียง อิทธิพลเหล่านี้เกิดจากชาวเขมรถิ่นไทยปัจจุบันได้เสพลีภาษาเขมรมาตรฐานในบริบทชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยปราศจากข้อจำกัดเรื่องพรมแดนรัฐชาติมาขวางกั้นเช่นในอดีต และเป็นที่น่าสังเกตว่าภาษาลักษณะเช่นนี้ปรากฏเฉพาะในเพลงเจรียงเท่านั้น ด้วยเป็นเพลงขนาดยาวที่เปิดพื้นที่ให้มีการสร้างสรรค์เนื้อหาได้ไม่จำกัด ส่งผลให้ศิลปินสามารถนำเสนอถ้อยคำที่ประณีต เพื่อแสดงการเคารพพระมหากษัตริย์ไทยอย่างสูงสุด จึงปรากฏอิทธิพลดังกล่าวชัดเจน

ข้อค้นพบข้างต้นในมุมหนึ่งช่วยขยายมุมมองทางวิชาการเกี่ยวกับวรรณคดีโศกาลัยของพลเมืองไทยให้กว้างขึ้น ทั้งในแง่แนวทางประกอบสร้างด้วยบท ขอบเขตของด้วยบท ภาษาที่ใช้สื่อสาร กลุ่มชนผู้ผลิต และช่องทางเผยแพร่ด้วยบท กล่าวคือ ถึงแม้เพลงอาลัยรัชกาลที่ 9 ของชาวเขมรถิ่นไทยจะมีเนื้อหาหลักที่สอดคล้องกับขนบวรรณคดีไทยทั้ง 3 ประเภทที่ผสมกันเป็นวรรณคดีโศกาลัยของไทย และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับด้วยบทร่วมสมัยของไทยอย่างกวีนิพนธ์และเพลงไทยร่วมสมัยที่ผลิตขึ้นเนื่องในเหตุการณ์เดียวกัน อันเป็นอิทธิพลของระบบการศึกษาไทยที่ชาวเขมรถิ่นไทยได้รับมาตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษ และเป็นอิทธิพลของสื่อไทยที่คนไทยทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ในบริบทชีวิตประจำวัน แต่ถึงกระนั้นข้อมูลวิจัยก็ยังแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดด้วยบทและแนวคิดดั้งเดิมบางประการในวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย รวมถึงยังแสดงให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรปัจจุบันในกัมพูชา ซึ่งไหลผ่านพรมแดนรัฐชาติเข้ามาทางสื่อออนไลน์อีกด้วย มิเพียงเท่านั้น ผลการศึกษานี้ยังช่วยขยายมุมมองต่อขอบเขตของด้วยบทวรรณคดีโศกาลัยประเภทร่ายกรองของพลเมืองไทยให้กว้างกว่าเดิม ด้วยด้วยบทกลุ่มเดิมประพันธ์ในรูปแบบวรรณคดีลายลักษณ์และกวีนิพนธ์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนไทยเพียงบางกลุ่ม ได้ขยายปริมาณพลไปครอบคลุมด้วยบทกลุ่มใหม่ประเภทเพลงซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนชาวไทยทุกกลุ่มและทุกชนชั้นในวงกว้าง และยังได้ขยายขอบเขตของภาษาที่ใช้บันทึกด้วยบท จากภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ และจากภาษาไทยถิ่นซึ่งเป็นภาษาหลักของภูมิภาค ไปสู่ภาษาอื่นนอกตระกูลภาษาไทยอย่างภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งมีศักดิ์ทางภาษาเป็นรอง และมีความซับซ้อนในการใช้ ด้วยมักปรากฏการปนและ

สลับระหว่างภาษาแม่กับภาษาประจำชาติ นอกเหนือไปจากการเลือกใช้ภาษาไทยประพันธ์ตัวบทดังกล่าวตลอดทั้งเพลง และที่สำคัญยังขยายกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้เผยแพร่ตัวบทจากคนไทยหรือคนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ไปสู่พลเมืองไทยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายขอบของประเทศ ซึ่งได้ร่วมแสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทยอย่างชัดเจนในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องสูญเสียบุคคลสำคัญระดับชาติไป นอกจากนี้ยังขยายช่องทางบันทึกและเผยแพร่ตัวบท จากสื่อสิ่งพิมพ์ไปสู่สื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงความนิยมในการเผยแพร่และเสฟสื่อของคนไทยยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ ข้อค้นพบข้างต้นในอีกมุมหนึ่งอาจกระตุ้นให้เกิดการพิจารณาแนวทางการศึกษาวรรณคดีท้องถิ่นของไทยในบริบทร่วมสมัยในอีกมิติหนึ่ง โดยเฉพาะตัวบทของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนของประเทศ เพราะถึงแม้วัฒนธรรมไทยกระแสหลักจะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นมากเพียงใดในปัจจุบัน แต่หากทบทวน ศึกษา และใส่ใจมากขึ้นต่อข้อมูลในวัฒนธรรมดั้งเดิมของพลเมืองไทยกลุ่มดังกล่าวที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ และใส่ใจมากขึ้นต่อวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย การศึกษาวรรณคดีท้องถิ่นของไทยน่าจะสามารถดำเนินการได้รอบด้านและลุ่มลึกยิ่งขึ้น กระทั่งเผยให้เห็นพลวัตที่น่าสนใจยิ่งของตัวบทเหล่านี้ในโลกยุคปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Adsadang Chomdee อัษฎางค์ ชมดี. (2022). Thummong: Dontri prakhom ngan sop sue thang chit winyan khong phu khon bon phaenfa phaendin ทุ้มม่ง: ดนตรีประโคมงานศพ สื่อทางจิตวิญญาณของผู้คนบนแผ่นดินฟ้า แผ่นดิน [Thummong: Music played at funerals, the spiritual medium between people on the sky, and the earth]. In Adsadang Chomdee (Ed.), *Surin Samoson Chabap Kharawa Banphachon* สุรินทร์ สโมสร ฉบับการวะบรรพชน [Surin samosorn: Ancestor reverence] (pp. 72-107). Aphichart Karnphim.
- Akhawit Ruengrong อัครวิทย์ เรืองรอง. (2020). Konlawithi kan rao arom sathueanchai nai hetkan sawankhot chak rueanglao nai Phrabat Somdet Phra Chanakathibet Maha Phumiphon Adunlayadet Maharat Borommanat Bophit กลวิธีการเร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตจากเรื่องเล่าในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร [Deeply moved and emotional arousing techniques in the decease event from narratives of His Majesty King Bhumibol Adulyadej, the Great]. *Warasan Manutsayasat Lae Sangkhommasat Mahawiththayalai Mahasarakham* วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University], 39(3), 106-116.
- Akhawit Ruengrong, Nattawat Janngam & Saowalak Chandam อัครวิทย์ เรืองรอง, ณัฐวัตร จันทร์งาม & เสาวลักษณ์ จันทร์ดำ. (2018). Laksana den khong nueaha chak "rueanglao" thi rao arom sathueanchai nai hetkan sawankhot nai Phrabat Somdet Phra Poraminthara Maha Phumiphon Adunlayadet ลักษณะเด่นของเนื้อหาจาก "เรื่องเล่า" ที่เร้าอารมณ์สะเทือนใจในเหตุการณ์สวรรคตในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช [Dominant characteristics of 'emotional narratives' towards the decease of H.M. King Bhumibol Adulajadej]. *Warasan Sinlapasat Mahawiththayalai Ubonratchathani* วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี [Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University], 14(2), 227-248.

- Apiwat Suthamdee อภิวัฒน์ สุธรรมดี. (2020). Phapthaen Phrabat Somdet Phrachaoyuhua Phumiphon Adunlayadet chak botphleng sadaeng khwam alai kan sawankhot ภาพแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ จากบทเพลงแสดงความอาลัยการสวรรคต [The representative image of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great from condolences songs on his passing away]. *Warasan Sathaban Wichai Lae Phatthana Mahawitthayalai Ratchaphat Somdet Chaophraya* วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา [Journal of BSRU-Research and Development Institute], 5(1), 125-138.
- Bom Kang Ann บ่อม กังแอน. (2016a, October 16). *Nailuang nai chai khon Thai talot kan* ในหลวงในใจคนไทย ตลอดกาล [His Majesty the King in Thai people's hearts forever] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=TKfC4cEAQHo>
- Bom Kang Ann บ่อม กังแอน. (2016b, October 21). *Chan phumchai dai koet nai Ratchakan Thi Kao* ฉันภูมิใจได้เกิดในรัชกาลที่ 9 [I am proud to be born in the Reign of King Rama IX] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=2twqkwUsZds>
- Chatuporn Misakul จตุพร มีสกุล. (2013). *Kan sueksa "wannakhadi sokalai" nai samai Rattanakosin nai thana wannakhadi chapo prapet* การศึกษา "วรรณคดีโศกาลัย" ในสมัยรัตนโกสินทร์ในฐานะวรรณคดีเฉพาะประเภท [A study of the poetry of sorrow in the Rattanakosin period as a literary genre] [Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University]. CUIR. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/52069>
- Cultural Information Center, Ministry of Culture ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2013). *Namphueng Mueangsurin* น้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์ [Mrs. Namphueng Mueangsurin]. Retrieved November 25, 2023, from http://www.m-culture.in.th/album/189007/น้ำผึ้ง_เมืองสุรินทร์
- Dhanan Chantrupanth & Chartchai Phromjakgarin ฑะณัน จันทรูปันธุ์ และชาติชาย พรหมจักรินทร์. (1978). *Photchananukrom Khamen (Surin)- Thai- Angkrit* พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ [Khmer (Surin)-Thai-English dictionary]. Indigenous Languages of Thailand Research Project, Chulalongkorn University Language Institute.
- Direk Hongthong ดิเรก หงษ์ทอง. (2016a). *Attalak lae kan phasomphasan thang watthanatham nai phleng khong phu phut phasa Khamen thin Thai nai Isan ton tai* อัตลักษณ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเพลงของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในอีสานตอนใต้ [Identity and cultural hybridization in songs of Northern Khmer speakers in the Southern part of Northeastern Thailand] [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. CUIR. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/54834>
- Direk Hongthong ดิเรก หงษ์ทอง. (2016b). *Phleng Kantruem kiawkap prapheni Saen Donta lae attalak khong phuphut phasa Khamen Thin Thai nai Isan ton tai khong Thai* เพลงกันตรึมเกี่ยวกับประเพณีแซนโฎนตา และอัตลักษณ์ของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในอีสานตอนใต้ของไทย [Kantruem Songs Concerning Saen Donta Tradition and Identity of Northern Khmer Speakers in the Southern Part of Northeastern Thailand]. *Warasan Aksorasat* วารสารอักษรศาสตร์ [Journal of Letters], 45(2), 159-203.
- Direk Hongthong ดิเรก หงษ์ทอง. (2022). *Chamriang borommakhru Suphot Misati: Thanon sai chiwit sinlapin Chriang Broen kap phanthakit chanlong sangkhom* จำเรียงบรมครู สุปจน์ มีสติ: ถอนสายชีวิตศิลป์เงินเบ

- รินกับพันธุกิจจรรโลงสังคม [Suphot Misati, the Great Master of Chriang Broen: The road of Chriang Broen singer's life and her mission on social enhancement]. In Adsadang Chomdee (Ed.), *Surin Samoson chabap kharawa banphachon* สุรินทร์สโมสร ฉบับคารวะบรรพชน [Surin Samosorn: Ancestor reverence] (pp. 234-259). Aphichart Karnphim.
- Grammy Gold Official. (2016, October 18). *Lao su lan fang* เล่าสู่หลานฟัง [Telling stories to my niece/nephew] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=N05Hr5MsnOY>
- Kritsada Pantaewan ฤทธิญา ปานเทวัญ. (2019). *Kawiniphon sokalai Phrabat Somdet Phra Poraminthara Maha Phumiphon Adunlayadet Borommanat Bophit: Naewkhith lae konlawithi kan sang wannasin* กวีนิพนธ์โศกาลัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร: แนวคิดและกลวิธีการสร้างวรรณศิลป์ [The poetry of sorrow for His Majesty King Bhumibol Adulyadej Borommanathbobotra: Concepts and literary techniques] [Master's thesis, Thammasat University]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:179163
- Mantana Suvannasri & Banyat Salee มันทนา สุวรรณศรี และบัญญัติ สาลี. (2019). Laksana khong botphleng sadaeng khwam wai alai dae Phrabat Somdet Phra Poraminthara Maha Phumiphon Adunlayadet ลักษณะของบทเพลงแสดงความไว้อาลัยแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช [Features of lyrics dedicated to the Late King Rama IX]. *Warasan Mahawitthayalai Mahamakut Ratchawitthayalai Witthayakhet Roi Et* วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด [Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus], 8(2), 309-322.
- Mao Memon เหมมา มีมนต์. (2016, October 31). *Pho khong phaendin* พ่อของแผ่นดิน [Kingdom's Father] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Qew3NtvFubY>
- Mor lam siang Isan Official หมอลำเสียงอีสาน Official. (2016, November 23). *Wan ni mai mi Pho* วันนี้ไม่มีพ่อ [Today without Father] [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=NnO-apSm_rY
- Office of the Royal Society สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (n.d.). Bantuek บันทึกร [Memo]. In *Photchananukrom Chabap Ratchabandittayasathan Pho So 2554* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 [Royal Institute's Thai dictionary, 2554 B.E. Edition]. Retrieved September 16, 2023, from <https://dictionary.orst.go.th/>
- Papasara Pakham & Wattanachai Munying ปภัสรา ผาคำ และวัฒนชัย หมั่นยิ่ง. (2021). Phaplak khong Phrabat Somdet Phra Borom Chanakathibet Mahaphumiphon Adunlayadet Maharat Borommanat Bophit nai botkawi nipphon sokalai thoet phrakiat ภาพลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในบทกวีนิพนธ์โศกาลัยเทิดพระเกียรติ [The Image of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great in eulogistic poems]. *Phikhanetsan* พิณเนศวร์สาร [Ganesha Journal], 17(1), 13-26.
- Pitchanat Toojinda พิษชาณัฐ ตูจินดา. (2013). Lang sin siang kwa 10 pi nuek wa "Tummong" cha sun chak Surin tae wanni yang yu หลังสิ้นเสียงกว่า 10 ปี นึกว่า "ตุ้มโมง" จะสูญจากสุรินทร์ แต่วันนี้ยังอยู่ [After "Tumong"'s sound had been lost for over a decade and it was thought to have been disappeared, but it has still persisted until today]. Retrieved October 22, 2023, from <https://kotavaree.com//2013/12/24/หลังสิ้นเสียงกว่า-๑๐-ปี/>

- PR SOUND Khmer Surin. (2016a, December 1). *Ruam phleng phuea Pho 1 sinlapin khai Phairotsao* รวมเพลงเพื่อพ่อ 1 ศิลปินค่ายไฟโรจน์ชาวด [1st Collection of songs for dad by PR SOUND company's artists] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=mtDeEDUa1yc>
- PR SOUND Khmer Surin. (2016b, December 1). *Ruam phleng phuea Pho 2 sinlapin khai Phairotsao* รวมเพลงเพื่อพ่อ 2 ศิลปินค่ายไฟโรจน์ชาวด [2nd Collection of songs for dad by PR SOUND company's artists] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=VaSoUZiGZtQ>
- Prakorb Phon-ngam ประกอบ ผลงาม. (1995). *Saranukrom klum chattiphan khamen thin Thai* สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย [Encyclopedia of ethnic groups in Thailand: Khmer]. Research Institute for Languages and Cultures to develop countryside, Mahidol University.
- Preeyaporn Tawara ปรียาภรณ์ ถาวาระ. (2020). *Watchanalila khong botphleng thi sadaeng khwam alai rak to Phrabat Somdet Phra Borom Chanakathibet Mahaphumiphon Adunlayadet Maharat Borommanat Bophit* วนาลีลาของบทเพลงที่แสดงความอาลัยรักต่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร [The style of lamented love song for Phra Bat Somdet Phra Boromchanakathibet Maha Bhumibol Adulyadej Maharaj Borommanat Bobitra] [Master's thesis, Chiang Mai Rajabhat University]. Chiang Mai Rajabhat University Intellectual Repository. <http://cmuir.cmru.ac.th/handle/123456789/2273>
- Royal Institute of Thailand ราชบัณฑิตยสถาน. (2013). *Khumue rabop kan khian phasa Khamen thin Thai aksan Thai chabap ratchabandittayasathan* คู่มือระบบการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน [Manual of Northern Khmer writing system by using Thai scripts, Royal Institute of Thailand's version]. Royal Institute of Thailand.
- Sodsai Rungpotong สดใส รุ่งโพธิ์ทอง. (2016, November 1). *Sing di di thi Pho son* สิ่งดี ๆ ที่พ่อสอน [Any good things that Father had taught] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=ZQ3AWOsXci8>
- Somchit Phuangbut สมจิตร พ่วงบุตร. (1984). *Phleng phuenmueang lae kan lalen phuenmueang khong changwat Surin* เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ [Surin folksongs and folk plays]. In *Phleng phuenban lae kan lalen phuenban changwat Surin* เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ [Folksongs and folk plays in Surin province] (pp. 208-218). Krung Siam Karnphim.
- Suwakhon Chanthaworn สุวคนธ์ ชัญญาวร. (1993). *Lokkathat khong chao surin chak bot phleng chriang broen* โลกทัศน์ของชาวสุรินทร์จากบทเพลงเจียงเบรียญ [Surin people's worldviews from Chriang Broen songs] [Master's thesis, Srinakharinwirot Maha Sarakham University]. Research Work, Department of Cultural Promotion. <http://research.culture.go.th/index.php/research/ne/item/260-2012-09-16-01-16-43.html>
- Suwanna Ngamlue สุวรรณ งามเหลือ. (2019). *Nueaha lae phasa nai botphleng thueng "pho": Phrabat Somdet Phra Poraminthara Maha Phumiphon Adunlayadet Borommanat Bophit* เนื้อหาและภาษาในบทเพลงถึง "พ่อ": พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร [Contents and language of songs to 'father': His Majesty King Bhumibol Adulyadej Borommanat Bophit]. University of the Thai Chamber of Commerce. <https://searchlib.utcc.ac.th/library/onlinethesis/303558.pdf>

- Suwilai Premsrirat et al. สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2004). *Phaenthi phasa khong klum chattiphan tangtang nai prathet Thai* แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย [Ethnolinguistic maps of Thailand]. The Office of the National Culture Commission.
- TOPLINE Music Official. (2016, October 20). *Kho pen kha rong bat thuk chat pai* ขอเป็นข้ารองบาททุกชาติไป [Wish to be a servant beside His Majesty's feet in every reincarnation] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=g6JApUSAM-w>
- Watcharaporn Distapan วัชรารณณ์ ดิษฐป้าน. (2017). Khai Huaro-Mahasanut chabap nailuang ratchakan thi kao: Katun kap kan thoet phrakiat lae kan sadaeng khwam alai ขยายหัวเราะ-มหาสนุกฉบับในหลวงรัชกาลที่ 9: การ์ตูนกับการเทิดพระเกียรติและการแสดงความอาลัย [Kaihuaroh-Mahasanut Comic magazines' special issues-King Rama IX memorial: To honor and mourn the passing of the King through comics]. *Wannawithat วรณวิทัศน์* [Vannavidas], 17(2), 84-131.

ภาษาต่างประเทศ

- Bunya Manachai บุญญา มานะชัย. (2016, November 5). *Pholuang khong puang pracha* พ่อหลวงของปวงประชา [All People's King] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IPV3VgJyuDM>
- Chokjia Chokjia โชคเจีย โชคเจีย. (2017, October 8). *Nom thawai alai Chariang Tongta* น้อมถวายอาลัยเจี๋ยต้องตา [To bow and humbly present the mourning Chriang Tongta] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=6WyEgi2zPvQ>
- CTN TV. (2017, October 18). *Priah borom ruattana kot chia ti sakkara do khapuang khapuah bomphot nuey prochianuriah khamae tutiang priah noko* ព្រះបរមរតនកោដ្ឋជាទីសក្ការៈដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុតនៃប្រជានុរាស្ត្រខ្មែរទូទាំងព្រះនគរ [The Late King who is highest revered among Cambodian people throughout the kingdom] [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://m.facebook.com/ctntvcambodia/photos/ព្រះបរមរតនកោដ្ឋជាទីសក្ការៈដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុតនៃប្រជានុរាស្ត្រខ្មែរទូទាំងព្រះនគរ-%EF%B8%8F/10159554297055717/>
- DJ Num Isantai ดีเจนุ้มอีสานใต้. (2016, November 12). *Nom thawai alai Owluang khong puangpracha* น้อมถวายอาลัยอ่าวหลวงของปวงประชา [To humbly present the mourning for all people's Late King] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IUEOLDyk4tE>
- Insitut Bouddhique ព័ន្ធសាសនបណ្ឌិត. (1970). *Ompi lumnuam songkhep nuey phleng Khamae* អំពីសំនាមស្នេហនៃក្មេងខ្មែរ [About short introduction on Khmer music]. Insitut Bouddhique.
- Jacob, J. M. (1996). *The traditional literature of Cambodia*. Oxford University Press.
- Joshua Project. (2023). *Northern Khmer in Thailand*. Retrieved March 5, 2023, from https://joshuaproject.net/people_groups/19921/TH
- Kantruem Kerta กันตรึมเก๋ตา. (n.d.). *Chut song chao tamrap Kantruem* ชุด 2 เจ้าตำรับกันตรึม [No.2: The originator of Kantruem] [Album]. PR Sound.
- Keo Narom កែវ ណារុំ. (1995). *Dontroei nueng chiwit Khamae* តន្ត្រីនិងជីវិតខ្មែរ [Music and Khmer Lives]. n.p.
- Keo Narom កែវ ណារុំ. (2005). *Miariadok dontroei Khamae* មរតកតន្ត្រីខ្មែរ [Cambodian music heritage]. Reyum.

- King Chiangkhanakorn อ.กิง เชียงชนะนคร. (2016, October 20). *Chriang Thernthai thawai khwam alai dae pholuang* เจริญเทินไท ถวายความอาลัยแด่พ่อหลวง [Chriang Thernthai humbly presents the mourning to the Late King] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=g0kJ6nOLRWM>
- Kong Surin Band. (n.d.-a). *Chut chueng mui-malop dong* ชุต จิ้งมุย-มัลุปโดง [One foot-coconut tree shadow] [Album]. PRSound.
- Kong Surin Band. (n.d.-b). *Chut phleng khru- phleng prakhom* ชุต เพลงครู-เพลงประโคน [Songs for worshipping masters and prelude] [Album]. PRSound.
- Mikusol, P. (1984). *Social and cultural history of Northeastern Thailand from 1868-1910: A case study of the Huamuang Khamen Padong (Surin, Sangkha, and Khukhan)* [Doctoral dissertation, University of Washington]. ProQuest. <https://www.proquest.com/openview/b9bb8362493e826f9a1887bcc83bd594/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Office of the Council of Ministers ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី. (2020). *Priah riach sakammaphiap priah karona chia omchah chiwit loe tabong chia ti korop sakkara do khapuang khapuah bomphot new kanong okah priah riach pithi bon khuap loek ti 16 nuey ka yiang krong borom serey riach sombat* ព្រះរាជសកម្មភាព ព្រះគណៈរដ្ឋមន្ត្រីជូនដំណឹងដល់ពលរដ្ឋ ថា ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី នៅក្នុងឱកាសព្រះរាជពិធីបុណ្យខួបលើកទី ១៦ នៃការយាងគ្រងព្រះបរមសិរិរាជសម្បត្តិ [His Majesty's royal duty in His Majesty's 16th anniversary of coronation ceremony]. Retrieved September 23, 2023, from <https://pressocm.gov.kh/archives/67959>
- Oh Kongsurin ឈឹះ ក្លែងស៊ុនធី. (2016, October 29). *Nom thawai khwam alai Phra Chao Yu Hua Ratchakan Thi Kao* น้อมถวายความอาลัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 [To respectfully present the mourning for the Late King Rama IX] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=vytdGyyF0Rs>
- Oh Kongsurin ឈឹះ ក្លែងស៊ុនធី. (2023). *Kantruem Oh Kongsurin* กันตรึม ឈឹះ ក្លែងស៊ុនធី [Oh Kongsurin, Kantruem singer]. Retrieved March 6, 2023, from <https://www.youtube.com/@weerachat33/about>
- PR SOUND Khmer Surin. (2023). *Phairot Saw sangsan Kantruem di mi khunnaphap* ไพโรจน์ชาวดีสร้างสรรค์ กันตรึมดีมีคุณภาพ [PR Sound creating good and quality Kantruem songs]. Retrieved March 5, 2023, from <https://www.youtube.com/@prsoundsurin/about>
- PT-Studio แผ่นทองสตูดิโอ. (2017, August 24). *Alai Pho Ro.9-Maikhoe Ti* อาลัยพ่อ ร.๙ - ไมเคิล ดี [Mourning for the Late King Rama IX by Michael Ti] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qDyoHXZeV4>
- Romyen ร่มเย็น. (2006). *Kantruem Donta* กันตรึมโหนดา [Ancestral Kantruem] [Song]. On *donta talap thong* โหนดาตลับทอง [Donta golden cassette case]. S. Promotion.
- Samanchai For Fanclub สมานชัย แด่แฟนคลับ. (2016a, October 19) *Samanchai rak Nailuang* สมานชัยรักในหลวง [Samanchai loves His Majesty the King]. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Sf-PGi-sM9Q>

- Samanchai For Fanclub สمانชัย แฟนคลับ. (2016b, November 7). *Ramluek pholuang chak sinlapin Phimpha Sattruphai* รำลึกพ่อหลวง จากศิลปิน พิมพา ศัตรุพ่าย [Recalling of King Rama IX by Phimpha Sattruphai] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=s71jHwvPVOI>
- Samanchai For Fanclub สมานชัย แฟนคลับ. (2017, October 17). *Khrop nueng pi thi pho chak phuak rao pai* ครบหนึ่งปีที่พ่อจากพวกเราไป [Approaching 1st anniversary that our father passed away from us] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Skru0Ja9jfl>
- Smalley, W. A. (1994). Northern Khmer plus Non-marginal Kuy. In *Linguistic diversity and national unity: Language ecology in Thailand* (pp. 136-154). The University of Chicago Press.